

**Навчання української мови
в контексті пріоритетних
компетентностей НУШ**

Навчання української мови в контексті пріоритетних компетентностей НУШ:
методичний посібник/ Ганич О.М. – Березани, 2023р., с. 48.

Рецензент: Головацька Галина Львівна, вчитель-методист зарубіжної літератури Березанського ліцею імені Віталія Скакуна.

Укладач: Ганич Ольга Миколаївна, учитель української мови та літератури Березанського ліцею №1 Березанської міської ради Тернопільської області, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель

Посібник містить матеріали для створення механізму та основні принципи формування процесу навчання української мови в умовах НУШ. Матеріал орієнтований на реалізацію інтегрованих змістових ліній та допоможе вчителю при плануванні та проведенні уроків.

У методичному посібнику розкриті основні засади педагогіки, поняття компетенції з урахуванням досвіду роботи. Розглянуті шляхи підвищення ефективності процесу навчання на уроках української мови та літератури. Зібрана ефективна підбірка методик формування навчальних і життєвих компетентностей учнів через запровадження інноваційних форм, методів і прийомів роботи.

Мета посібника – допомогти вчителям урізноманітнити структуру уроків і методи роботи, відійти від шаблонів, навчити учнів діяти творчо й самостійно, враховуючи індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси.

У контексті особистісно-орієнтованого навчання такий підхід дає змогу виявляти нетрадиційне мислення і здатність до нестандартних рішень.

Сподіваюсь, що посібник зробить процес навчання учнів цікавим, пізнавальним, розвивальним, творчим, полегшить роботу педагогів.

Посібник адресований для вчителів української мови та літератури, студентів педагогічних закладів, методистів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОВІДНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ	6
ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	8
ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМАТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НУШ	14
РОЗРОБКИ УРОКІВ З РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ	32
ВИСНОВОК	50
СПИСО ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку особливої актуальності набуває проблема створення умов для формування особистості, яка здатна до самоактуалізації, творчого сприйняття світу та соціально значущої діяльності, спрямованої на розвиток суспільства. У зв'язку з цим соціальні та педагогічні проблеми формування навчальних і життєвих компетенцій школярів виходять сьогодні на рівень пріоритетних в українському суспільстві.

Ідеалом сучасного навчання є особистість не з енциклопедично розвиненою пам'яттю, а з гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, з повноцінними, розвинутими потребами дальшого пізнання та самостійної дії, з добрими орієнтувальними навичками й творчими здібностями.

Праця учня, який роками сидить мовчки за партою, слухає вчителя і намагається запам'ятати те, що йому говорять, — не може забезпечити ні повноцінного формування особистості, ні найвищого щастя людини від успіхів у праці.

Формуван навчальних і життєвих компетентностей школярів трактується сьогодні як основне завдання школи. Для реалізації його потрібно насамперед розглянути учня не як суму зовнішніх впливів, а як цілісну, активну, діяльну істоту. У цьому основна суть перебудови освітнього процесу. Учень — не об'єкт, а набаперед, творець свого власного "Я".

Отже, освітній процес слід побудувати так, щоб сприяти свідомій співучасті особистості, яка освоює предмет, у відтворенні його по змісту.

Отже, методика створює умови, в яких з'являється і потреба, і бажання ставити запитання і шукати відповіді. Методика — це шлях, яким буде йти дитина.

Одним із принципів методики є психологізація в навчанні, яка полягає у розумінні психіки дитини як структури, відмінної від психіки зрілої людини.

Важливий для вчителя і принцип активності учня. Його знання, розумовий, духовний та культурний розвиток повинні спиратися на власні зусилля. Особливу цінність для учня має шлях, який він пройде, розв'язуючи оставлену перед ним проблему. Учень оволодіває методом праці, який у майбутньому зможе застосувати до аналогічних завдань. Цей принцип допоможе дитині виробити в собі впевненість у власній цінності, у тому, що вона сама дасть собі раду і власними зусиллями зуміє подолати труднощі, які траплятимуться на її життєвому шляху.

Отже, вчитель не займатиме домінуюче становище в класі. Його голос стає рівноправним. Він не є тією людиною, що дає готові формули і розв'язки, а лише тим, хто може допомогти знайти власну правду.

Освітній процес є складним, багатокомпонентним, багатофункціональним феноменом. Основним капіталом, ресурсом сьогодення є особистість якій притаманно знаходитись у постійному творчому пошуку, здатної до навчання, саморозвитку.

Сучасні роботодавці зазначають необхідність формування вмінь постійно здобувати нові знання. Саме в наших руках є можливість формувати допитливу особистість, яка активно пізнає світ, вміє вчитися, поважає цінності сім'ї та

суспільства, вміє слухати і чути партнера, поважає свою і чужу думку, готова самостійно діяти і відповідати за свої вчинки.

Нині йдуть пошуки нових, більш ефективних форм, методів та засобів навчання, які формують предметні та ключові компетентності школярів. Та в освіті нічого не можна зробити самотужки. Лише роботав команді, партнерство, співпраця допоможуть змінити реалії, внести у них необхідну різноманітність.

Учителі мають пам'ятати, що те, як вони навчають, є таким самим важливим, як і те, чого вони навчають.

ПРОВІДНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ

Мовна ситуація в Україні значною мірою залежить від вивчення української мови як базової дисципліни у загальноосвітньому закладі. Серед ціннісних пріоритетів сучасної освіти проблема виховання пізнавального інтересу до знань посідає особливе місце не лише в Україні, а й у всьому світі.

Про переорієнтування української освіти свідчить, зокрема, зміст чинного Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти, що «ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів».

У більшості наукових досліджень автори зосереджують увагу на одному з названих вище підходів, однак у документі не зазначено про вибірковість їх, а отже, вони мають доповнювати один одного й орієнтувати теоретиків і практиків у напрямі реалізації завдань. Автори документа зазначають, що «особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів», компетентнісний підхід «сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей», а діяльнісний спрямовує навчально-виховний процес «на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища».

Такі тлумачення не сприяють формуванню чіткого уявлення про суть їх, спільне й відмінне між ними. До того ж, у глосарії, уміщеному на початку Держстандарту, немає пояснення, що означають терміни «академічні, соціокультурні, соціально-психологічні та інші здібності». Усвідомлення суті поняття «підхід до навчання» сприятиме уникненню довільного тлумачення його й появи почасти необґрунтованої селекції підходів. Слабкою ланкою лишається питання обізнаності вчителів словесників з особливостями згаданих вище підходів.

Як бачимо, структура уроків поповнюється новими компонентами, а саме: мотивацією, опорою на особистий досвід, цільовизначенням, рефлексією. Важливого значення на кожному уроці набувають навчальні ситуації, через які учень усвідомлює особистісні сенси, риси характеру, особистісні ставлення, у прийнятті рішень керується ціннісними орієнтирами, вчиться рефлексії.

Державний стандарт освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження у базовому навчальному плані освіти та форму державної атестації. Державний стандарт є основою для розроблення закладами загальної середньої освіти навчальних програм.

Змістовні лінії Державного освітнього стандарту з української мови, як засіб інтеграції навчального процесу в життя соціуму, спрямовані на формування та

Розвиток предметних та ключових компетентностей учнів.

Завданням НУШ на уроках української мови є формування в учня 10 ключових компетентностей:

- спілкування державною мовою;
- спілкування українською мовою;
- математична грамотність;
- компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння навчатися впродовж життя;
- соціальна і громадянська компетентності;
- підприємливість;
- загальнокультурна грамотність;
- екологічна грамотність і здорове життя.[3,с.109]

Кожна з перелічених компетентностей містить такі вміння: розуміти прочитане, висловлювати власну думку, логічно її обґрунтовувати, критично мислити, вирішувати проблеми, оцінювати ризики і приймати рішення, керувати емоціями, здатність до творчості, ініціативності та співпраці у команді. Першою змістовною лінією є комунікативні вміння, другою – мовні знання й навички оперування ними, третьою – соціокультурні знання та вміння. Зазначені змістові лінії – необхідні освітні засоби в організації освітнього процесу вивчення української мови, що передбачає оволодіння мовними засобами, а також навичками оперування ними у процесі говоріння, аудіювання, читання та письма. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Компетентності для учня це – образ його майбутнього, орієнтир для освоєння. Але в період навчання в учня формуються ті чи інші складові цих «дорослих» компетентностей, і щоб йому не лише готуватись до майбутнього, а й жити в сьогоденні, він освоює ці компетентності з освітньої точки зору.

Отже, компетентності – це поінформованість, обізнаність, авторитетність, що визначається. Як набута у процесі навчальна інтегрована здатність особистості, яка складається із знань досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізуватися на практиці.

Зазначенні методи та технології ставлять дитину в позицію творця, а не виконавця чужої волі. Психологія компетентнісного підходу до навчання спрямована на допомогу дитині пізнати себе (самопізнання), як оцінювати себе (самооцінка), як навчитись самоаналізу (рефлексія), скласти життєву програму проєкт (самопроєктування) і звичайно як планувати, організовувати діяльність задля досягнення мети життя, як здійснювати відповідальний життєвий вибір.

Світ, у якому ми живемо, стає все складнішим і динамічнішим, тому інтеграція сучасне суспільство і знаходження свого місця вжитті вимагають від кожної людини дедалі більших зусиль і компетенцій. Світові тенденції розвитку середньої загальної освіти характеризується переходом від традиційної репродуктивної моделі школи до розвиваючої конструктивної моделі орієнтованої на результат.

Як відомо, провідним у навчанні школяра сьогодні є компетентнісний підхід, що передбачає формування в дітей ключових компетентностей, які стануть у пригоді молоді під час вирішення життєвих проблем.

Варто зауважити, що багато вчених говорять про формування на уроках української мови соціокультурної та діяльнісної компетентності, тобто: об'єднують соціальну та полікультурну компетентність у соціокультурну; саморозвитку та самоосвіти, здатність до творчої діяльності, інформаційну – у діяльнісну компетентність.

Слід додати, що в основі уроків української літератури - формування читацької компетентності, яка поділяється на :

- ✓ загальнокультурну літературну
- ✓ інтерпретаційну
- ✓ ціннісно-світоглядну
- ✓ комунікативну
- ✓ інформаційну

«Життя прекрасне, якщо кипить» - саме цьому сприяє використання новітніх інтерактивних технологій, які допомагають у формуванні життєво важливих компетенцій у школярів. Впровадження інновацій завжди змушують експериментувати, досліджувати, допомагає вчителю та учням творчо, на умовах співпраці визначати компетентнісні пріоритети, цінності. Використання цієї технології сприяє активізації самодіяльності учня, що спрямована на виховання компетентнісних рис. Важливе місце у процесі освітньої

діяльності на уроках відведено саме етапу цілевизначення та мотивування. Під час цих етапів учні мають можливість самостійно формувати чіткі цілі та стійку мотивацію. Учитель старается допомогти учням під час цілевизначення відчувати постійний зв'язок уроку із своїм сучасним та майбутнім. Серед подібних цілей пропонує :

- проводити аналогії між зображеним у творі і баченим у реальному житті передбачувати можливість використання, розглянутих ситуацій в особистому житті

- використати позитив літературного твору для самовдосконалення

- спроектувати своє майбутнє у відповідності до обставин, в яких перебуває головний герой літературного твору

- учні, яким важко досягнути певних цілей або ж є сумніви в їх досягненні, дають відповідь на запитання «Що вам заважає досягти цілей в даний момент?»

- далі варто підбирати матеріал для індивідуальної роботи з учнями, цілей можна досягти через систему уроків, особливо ж через вивчення кількох аналогічних творів (література) або ж розділу, теми.

- варто застосовувати оптимальні педагогічні технології, які б проєктували кінцеві якості особистості (учня), зокрема, це:

- когнітивні (пізнавальні) – вміння відчувати навколишній світ, ставити питання, обґрунтовувати своє розуміння питання, вступати в змістовний діалог чи дискусію, робити висновки

- креативні(творчі)–виявляти гнучкість розуму, фантазію, натхнення, мати свою точку зору, виявляти ініціативу, нестандартність, неординарність

- оргдіяльнісні–уміння ставити мету й забезпечувати її досягнення, програмування дій, самоаналіз і самооцінка

- комунікативні – здатність взаємодіяти з іншими суб'єктами і з навколишнім світом.

Парна і групова робота організовується як на уроках засвоєння, так і на уроках застосування знань, умінь та навичок. Це може відбуватися одразу ж після викладу вчителем нового навчального матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або бути частиною повторювально- узагальнюючого уроку.

Далі розглянемо сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати у викладанні української мови.

Робота в парах. Ця технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів у малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. За умов парної роботи всі діти в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням час подумати, обміняти ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію.

Ротаційні (змінювані) трійки. Діяльність учнів у цьому випадку є подібною до роботи в парах. Цей варіант кооперативного навчання сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговорюванню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння.

Два-чотири - всі разом. Ще один варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі вмінь переконувати та вести дискусію.

Карусель. Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних питань.

Робота в малих групах. Роботу в групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Використовуються малі групи тільки в тих випадках, коли завдання вимагає спільної, але не індивідуальної роботи.

Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп.

1. “Діалог”. Суть його полягає в спільному пошуку групами згодженого рішення. Це знаходить своє відображення у кінцевому тексті, переліку ознак. Діалог виключає протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

2. “Синтез думок”. Дуже схожий за метою та початковою фазою на попередній варіант групової роботи. Але після об’єднання в групи і виконання завдання учні не роблять записів на дошці, а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, з чим не погоджуються.

3. “Спільний проєкт”. Має таку саму мету т об’єднання в групи, що й діалог. Але завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків.

4. “Пошук інформації”. Різновидом, прикладом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше прочитану вчителем лекцію або матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Використовується для того, щоб оживити сухий, іноді нецікавий матеріал.

5. “Коло ідей”. (Раунд робіт, кругова система). Метою “Кола ідей” є вирішення гострих суперечливих питань, створення спрису ідей та залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з декількох питань (позицій), які групи представляють по черзі.

6. Акваріум. Ще один варіант кооперативного навчання, що є формою діяльності учнів у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в малій групі, вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку.

7. Технології колективно-групового навчання

До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу.

8. Обговорення проблеми в загальному колі. Це загальновідома технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Її метою є прояснення певних положень, привертання уваги учнів до складних або проблемних питань учнів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо.

9. Мікрофон. Різновидом загально групового обговорення є технологія “Мікрофон”, яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

10. Незакінчені речення. Цей прийом часто поєднується з “Мікрофоном” і дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім змогу долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

11. Мозковий штурм. Відома інтерактивна технологія колективного обговорення, що широко використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає учнів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Мета “мозкового штурму” чи “мозкової атаки” в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду часу.

12. Навчаючи – вчусь. Цей метод використовується при вивченні блоку інформації або при узагальненні та повторенні вивченого. Він дає можливість учням взяти участь у передачі своїх знань однокласникам. Використання цього методу підвищує інтерес до навчання.

13. Ажурна пилка (“Мозаїка”, “Джиг-со”). Дана технологія використовується для створення на уроці ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Ефективна і може замінити лекції у тих випадках, коли початкова інформація повинна бути донесена до учнів перед проведенням основного (базисного) уроку або доповнює такий урок. Заохочує учнів допомагати один одному вчитися, навчаючи.

14. Аналіз ситуації. На уроках української мови зміст деяких понять учні засвоюють, аналізуючи певні ситуації. Такі ситуації можуть аналізуватись учнями індивідуально, в парах, в групах або піддаватись в загальному колі. Такий аналіз потребує певного підходу, алгоритму. Технологія вчить учнів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

15. Вирішення проблем. Метою застосування такої технології є навчити учнів самостійно вирішувати проблеми та приймати колективне рішення.

16. Дерево рішень. Як варіант технології вирішення проблем можна використати “дерево рішень”, яке допомагає дітям проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень.

Модель навчання у грі – це побудова освітнього процесу за допомогою включення учня в гру.

Використання гри в освітньому процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому наше (педагогів) завдання при застосуванні гри у навчанні полягає у підпорядкуванні гри, визначеній дидактичній меті.

Ігрова модель навчання покликана реалізувати ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій; надання дитині можливості самовизначення; надихання і допомога розвитку творчої уяви; надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті; надання

можливості висловлювати свої думки.

Учасники освітнього процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Учням надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише означуваними правилами гри. Учні самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність на обране рішення. Вчитель ігровій моделі виступає як: інструктор, суддя, тренер, головуючий, ведучий.

Арсенал інтерактивних ігор досить великий, але найбільш поширений з них є моделюючий.

17. Стимуляційні або імітаційні ігри. Імітаційні ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблеми, а стимуляція дає можливість учням глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її із середини.

18. Спрощене судове слухання. Технологія спрощеного суду дає можливість учням отримати спрощене уявлення про процедуру прийняття судового рішення, взята участь у вправі, пов'язаній з аналізом, критичним мисленням, прийняттям рішень.

19. Громадське слухання. Мета застосування технології: моделювання суспільного слухання за допомогою імітаційної гри дозволяє учням зрозуміти мету і порядок слухань, а також ролі й обов'язки членів державних органів, комітетів, комісій. Крім цього, учні одержують практичний досвід у визначенні і поясненні ідей, інтересів і цінностей, пов'язаних із предметом слухання.

20. Розігрування ситуацій за ролями. ("Рольова гра", "програвання сценки"). Мета рольової гри - визначити ставлення конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід.

Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Вони значною мірою сприяють розвитку практичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Сучасна дидактика визнає велику освітню і виховну цінність дискусій.

21. Метод ПРЕС. Метод навчає учнів виробляти й оформлювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стилістичній формі, переконувати інших.

22. Займи позицію. Цей метод демонструє різноманіття поглядів на проблему, що вивчатиметься, або після опанування учнями певною інформацією з проблеми й усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо їх вирішення.

23. Зміни позицію. Така технологія є подібною до попередньої. Вона також дає можливість обговорити дискусійні питання за участі всіх учнів. Метод дозволяє стати на точку зору іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання.

24. Неперервна школа думок (Нескінчений ланцюжок). Одна з форм обговорення дискусійних питань, метою якої є розвиток в учнів навичок прийняття особистого рішення та вдосконалення вміння аргументувати свою думку.

25. Дискусія. Дискусія-це широке публічне створення якогось спірного питання. Вона є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяє розвитку критичного мислення учнів, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу. Її метою є отримання учнями навичок публічного виступу та дискутування висловлення й захисту власної позиції, формування громадянської та особистої активності.

26. Дебати. Один з найбільш складних способів обговорення дискусійних проблем. Дебати можна проводити лише тоді, тоді коли учні навчилися працювати в групах та засвоїли технології вирішення проблем.

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМАТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕ Й НУШ

АНАЛІЗ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Високий професіоналізм, педагогічна майстерність учителя досягаються не лише у процесі систематичної, вдумливої, творчої підготовки до своїх уроків, але й за рахунок проведення аналізу та узагальнення досвіду колег, збагачення на цій основі своєї практики ефективними прийомами навчання. Таким чином уміння спостерігати та аналізувати педагогічний процес є професійно необхідним і кожному вчителю. Воно складає основу успішної реалізації дослідницької функції вчителя, а також є базою для оволодіння самоаналізом, що є запорукою високого професіоналізму. [20, с. 18]

Аналіз уроку української мови вимагає як всебічних знань про урок, так і спеціальних умінь його спостереження та оцінювання. Складність аналізу уроку полягає не тільки в багатоплановості останнього, але й у специфічності окремих його компонентів і типів. Проте існують певні характеристики, які є обов'язковими для кожного уроку української мови. Це, насамперед, відповідність конкретного уроку основним вимогам до уроку української мови, обумовленим специфікою цілей, змісту і технології навчання саме цього предмета в середніх навчальних закладах. Реалізація вчителем саме цих вимог повинна стати об'єктом загального аналізу уроку української мови, метою якого є цілісна оцінка уроку через призму його особливостей, в однаковій мірі притаманних усім типам уроків. До таких вимог відносяться:

- цілеспрямованість уроку;
- структурна цілісність і змістовність уроку;
- активність учнів на уроці;
- відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання;
- результативність уроку.

Схема загального аналізу уроку

- I. Цілеспрямованість уроку
 1. Визначити тему уроку, місце уроку в тематичному циклі, типу уроку.
 2. Назвати цілі уроку: практичні, виховні, загальноосвітні, розвиваючі.
 3. Встановити відповідність поставлених цілей місцю уроку в тематичному циклі та типу уроку.
- II. Структура та зміст уроку
 1. Зафіксувати етапи уроку в їх послідовності.
 2. Встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку.
 3. Оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ.
 4. Назвати допоміжні засоби навчання, що використовувались та оцінити їх доцільність і ефективність.
 5. Визначити розвиваючу, виховну, освітню цінність

мовленнєвого матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів.

III. Активність учнів на уроці.

1. Визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їх місце, на якому етапі для виконання завдань/та ефективність.

2. Назвати прийоми стимулювання мовленнєвої і розумової активності учнів.

IV. Мовленнєва поведінка вчителя.

1. Визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість до рівня мовної підготовки учнів та вимогам

Шкільної програми.

2. Визначити ступінь володіння виразами класного вжитку.

3. Оцінити чіткість і доступність формулювання вчителем завдань для учнів та зверненість його мовлення до учнів.

4. Визначити доцільність використання рідної мови вчителя на уроці.

5. Встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці.

V. Результативність уроку

1. Підсумувати те, чого навчились учні на уроці.

2. Визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь поставленим цілям.

3. Оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

Як успішно провести урок?

4. Викладаючи новий матеріал на уроках української мови, потрібно використовувати систему запису на дошці основного навчального змісту, який має бути обов'язково засвоєний школярами. Тут допоможуть словесно–логічні схеми, узагальнюючі таблиці, опорні сигнали.

5. Навіть у процесі викладу навчального матеріалу потрібно розмовляти з учнями, контролюючи якість його засвоєння та ступеня пізнавального інтересу щодо нього.

6. Потрібно намагатися організувати постійну зайнятість учнів під час уроку. Це дозволить подолати багато труднощів, у тому числі вирішити проблему дисципліни.

7. Потрібно використовувати на уроці української мови додатковий, цікавий матеріал науково-популярної літератури, що сприятиме розвитку інтересу до предмета.

8. Викладати матеріал у доступній для учнів формі. При вивченні найскладніших питань курсу. Однак, іноді доцільним є їх повторний виклад учителем.

9. Акцентувати увагу школярів на практичній значущості матеріалу, що вивчається. Загальні ідеї та положення намагатися проілюструвати конкретними прикладами.

10. Організувати самостійну інтелектуальну та практичну діяльність учнів на уроці української мови, поєднуючи фронтальну, групову, індивідуальну форму роботи. Здійснюйте логічний перехід до нового виду навчальної діяльності.

11. Пропонувати учням план провадження навчальної діяльності: план порівняння об'єктів;
план опису об'єкта;
план проведення досвіду;
план виконання лабораторної роботи; план роботи із літературним джерелом.

не забувати організувати роботу школярів із підручником на уроці української мови. У цьому можливі такі види діяльності учнів:

відповіді на питання в кінці параграфа; переказ змісту параграфа;
виписування у зошит основних термінів та понять; виписування у зошит основних визначень;
конспектування;
складання плану параграфа;
заповнення таблиць у зошиті (за матеріалом, наведеним у підручнику)
робота з ілюстрацією підручника.

12. Використовувати різноманітність методів та прийомів опитування учнів:

усна відповідь учня біля дошки (оповідання на задану тему); вирішення завдань (усно чи письмово);

колективне заповнення таблиць чи схеми на дошці; порівняння ознак об'єкта;

індивідуальне повідомлення учнів(доповідь, реферат, результати досвіду тощо);

обговорення відповіді товариша; письмове програмоване опитування;
самостійне заповнення таблиці у зошиті.

Сучасні вчителі з метою перевірки якості засвоєння школярами знань та умінь нерідко організують:

- ✓ виконання різнорівневих індивідуальних завдань за дидактичними картками, що дозволяє врахувати індивідуальні особливості школярів;
- ✓ пошук та коментування взаємозв'язку між поняттями написаними вчителем на дошці;
- ✓ відповідь за планом, складеним самостійно або запропонованим вчителем;
- ✓ складання питань та завдань їх своїм товаришам за класом; виправлення помилок у термінах, написаних учителем на дошці;
- ✓ участь у «польотному» повторенні за основними термінами, поняттями, проведеними вчителем, тощо;

Нагадаємо, що пізнавальна діяльність учнів на уроках української мови може бути організована на продуктивно-наслідувальному, частково-пошуковому, творчому рівнях. Перший характеризується відтворенням інформації без будь-якої логічної її переробки, другий здійсненням аналітичної чи синтетичної діяльності, використанням того чи іншого відомого учням алгоритму (вибір алгоритму має зробити сам школяр, що є об'єктом пошуку), третій - побудовою нового алгоритму дій, пропозицією оригінального, нестандартного і при цьому правильного вирішення навчальної задачі Бажано,

щоб на уроці вчитель використовував завдання, які націлюють учнів попри всі рівня пізнавальної діяльності, домагаючись гармонії з-поміж них. Приділяючи особливу увагу творчому розвитку учнів необхідно пропонувати їм проблемні питання, що змушують активно працювати думку.

Потрібно привчати школярів до самостійного ведення записів у зошиті:

- питання для обмірковування на уроці;
- таблиць, схем, опорних сигналів, що полегшують засвоєння матеріалу; плани відповідей;
- плани проведення контрольних робіт;
- плани провадження інтелектуальної діяльності; короткі конспекти важких абзаців підручника; список літератури, що рекомендується;
- домашнє завдання наступного уроку.

Однак не слід занадто захоплюватися веденням записів (особливо бездумним листуванням школярами матеріалу та підручника). Необхідно пам'ятати про те, що будь-яка дія учня та вчителя на уроці має бути педагогічно доцільною і мати певний сенс, адже час уроку не безмежний. [8, с. 122]

Таблиця 2.1. Типи сучасних уроків української мови в старшій школі в умовах НУШ

I	II	III	IV	V	VI
Комбінований	Урок повідомлення нових знань	Урок повторення	Урок закріплення	Урок контролю та оцінки знань учнів	Урок узагальнення та систематизації знань учнів
1,2,3,4,5,6,7,8.	1,3,4,5,6,7,8	1,,2,3,4,6,8	1,4,7,8	1,3,4,8	1,3,4,6,8

1. Етап. Організаційний.
2. Етап. Перевірка домашнього завдання.
3. 3-й етап. Всебічна перевірка знань.
4. Етап. Підготовка учнів до свідомого засвоєння нового матеріалу.
5. Етап. Засвоєння нових знань
6. Етап. Перевірка розуміння нового матеріалу.
7. Етап. Закріплення нового матеріалу
8. Етап. Інформація про домашнє завдання. Інструктаж щодо його виконання. Підбиття підсумків уроку.

Склад сучасного змісту освіти та закономірності процесу навчання загалом, а засвоєння ,зокрема, визначають низку неодмінних вимог до уроку української мови, які необхідно враховувати.

1. Урок української мови повинен передбачати не тільки викладення матеріалу, змісту, а й завдання, що передбачають застосування засвоєних знань на практиці.

2. Частина цих знань повинна бути отримана учнями в процесі

самостійного пошуку шляхом вирішення пошукових завдань, наскільки доступним є пошук такого змісту для учнів відповідного віку, настільки важливі способи діяльності, якими учень опановує у процесі пошуку.

3. Викладення матеріалу на уроці може бути і має бути варіативним за своєю структурою. В одних випадках викладається готова інформація у формі пояснення та за допомогою ілюстрацій. В інших випадках зміст знань вивчається шляхом постановки вчителем проблеми та розкриття ним шляхів її доказового вирішення.

Викладення знань може протікати у формі оповідання, лекцій, читання підручника, переглядом фільмів тощо. Характер викладу визначається внутрішньою структурою, способом побудови – пояснювально-ілюстративним чи проблемним.

Однією з основних вимог до уроку української мови є науковість, неодмінною умовою науковості змісту уроку є ознайомлення учнів із доступними їм методами науки.

Істотною стороною уроку української мови є індивідуалізація навчання.

4. Поєднання індивідуалізації навчання з класно-урочною формою колективної роботи є дуже нелегким завданням. Це, по-перше, внесення у виклад змісту різного ступеня складності, що враховує інтереси та можливості різних категорій учнів, пам'ятаючи, що найскладніший зміст може виявитися не під силу деяким для активного засвоєння, але має бути зрозумілим для всіх. Це, по-друге, доручення завдань для самостійної роботи різного ступеня складності, але в такій системі, щоб слабкі та середні учні могли поступово переходити від менш важкого змісту завдань до складніших. Це, по-третє, повернення слабких учнів до складнішим завданням попередніх тем після вивчення наступних, коли завдання можна вирішити на новому рівні підготовки.

Жоден урок неспроможний вирішувати всіх завдань навчання. Він є частиною теми, курсу, навчального предмета. Важливо завжди усвідомлювати яке він займає у системі навчального предмета, які його дидактичні цілі. Урок має бути логічною одиницею теми, розділу, курсу.

Дотримуючись основних вимог до уроку української мови, вчитель вносить здійснення цих вимог, і у поєднання компонентів уроку своє мистецтво, свій методичний почерк, залежить як від характеру класу, і його індивідуальних характеристик.

Структура кожного уроку української мови відповідно до його логіки повинна бути чіткою, із суворим переходом від однієї частини уроку до іншої відповідно до дидактичної мети уроку та закономірностей процесу навчання. Але цими частинами є традиційне питання, вивчення нового, закріплення тощо, а кроки, що зумовлюють рух до мети уроку тобто, засвоєння його змісту.

5. На уроці повинно мати місце закріплення знань за допомогою відтворення знань учнями, вправ у навичках та вміння шляхом виконання завдань на застосування знань у змінній ситуації.

6. Освітній процес немислимий без неодноразового повторення змісту знань та умінь. Форма повторення може бути різною, залежно від цілей уроку та його змісту.

7. На уроках української мови повинен мати місце систематичний та

планомірний контроль за якістю засвоєння знань учнями. Головний критерій якості уроку - застосування тих чи інших видів роботи, а навченість учнів, досягнення цілей уроку. Культура вчителя, його інтелектуальний і моральний образ одна із основних умов ефективності уроку.

Конспект уроку з української мови для 7 класу на тему:

«Кольорові миші». Ідея зіткнення неповторності й буденності, стандарту в «Кольорових мишах». Умовна, вигадана ситуація. Образ особливої дівчинки Анни.

Мета: удосконалювати навички аналізу поетичного твору, ознайомити учнів із життєвими шляхами неординарних особистостей; розвивати творчу уяву та образне мислення; виховувати повагу до людської особистості.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Засоби навчання: підручник, мультимедійні засоби, проектор, слайдова презентація (її зміст — у конспекті уроку), тлумачний словник, аудіозапис пісні «Неповторність» (слова А. Демиденка, музика О. Злотника).

Випереджувальне завдання: один учень готує розповідь про М. Примаченко.

Епіграф до уроку:

Фантазія важливіша, ніж знання, оскільки знання обмежені.

А. Ейнштейн

Перебіг уроку

I. Організаційний етап.

II. Актуалізація знань. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя. На початку уроку я хочу познайомити вас із двома жінками, двома неординарними особистостями, представницями різних видів мистецтв, але які водночас мають дуже багато спільного. Перша жінка — Марія Примаченко, всесвітньо відома народна художниця. Ще маленькою, Марія зрозуміла, що світ складається не лише із сірих барв. Спочатку у своїй уяві, а потім у малюнках дівчина створювала чудовий, різнобарвний світ. Тварини, птахи і квіти — основні теми її творів.

Перегляд слайдової презентації (репродукції картин М. Примаченко).

<https://youtu.be/pome-EhfK7o?si=8DuesSYdH9TcS3L0>

Розповідь задалегідь підготовленого учня про художницю.

Орієнтовний матеріал.

Народилася Марія Овксентіївна 1908 року в селі Болотня на Київщині в родині творчо обдарованих людей. Бабуся фарбувала і розписувала писанки. Батько бондарював, займався теслярством і різьбленням по дереву. Мати була визнаною майстринею вишивання. Від неї і перейняла художниця вміння створювати той чарівний, характерний для українських майстринь орнамент.

У дитинстві Марія перехворіла страшною недугою — поліомієлітом. Це зробило її не по-дитячому серйозною й спостережливою. Через хворобу не мала можливості працювати в полі, а свою енергію і працелюбність вона вклала в малювання.

«Починалося все це так, — згадувала художниця. — Якось біля хати, над річкою на завітчаному лузі пасла я гусей. На піску малювала різні квіти, побачені мною. А потім помітила синюватий глей. Набрала його в пелену і розмалювала нашу хату.... Всі сусіди, які проходили повз, милувалися красою, зробленою руками дівчинки. Хвалили, просили прикрасити і їхні хати. Так розпочався її творчий шлях.

У 1936 році Марію запросили до експериментальних майстерень при Київському музеї українського мистецтва. Її творчість стає різноманітнішою — вона не тільки малює, але й вишиває, захоплюється керамікою. У цей час вона почала виставляти свої роботи. Її виставки мали великий успіх у багатьох країнах світу. У 1937 році на всесвітній виставці в Парижі Марія Примаченко отримала золоту медаль, здивувавши своїми картинами мистецький світ... Але на деякий час їй довелося забути про творчість

Розпочалася війна — і Марія Примаченко повернулася до рідного села. Тут вона пережила найстрашніші роки свого життя. Війна забрала в неї чоловіка, який так і не встиг побачити сина Федора. Однак важкі умови життя і злидні не зломали її творчого духу.

У 1960 році за цикл «Людам на радість» Марії Примаченко присвоєно звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Шевченки. Картини художниці експонують на всіх важливих виставках - від Києва до Монреалю, і скрізь вони мають величезний успіх.

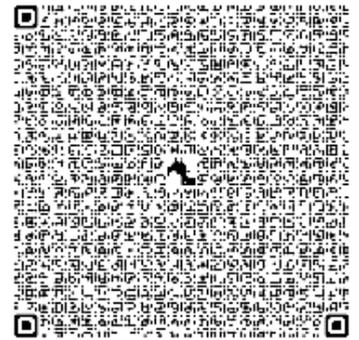
Як зізналася Марія Примаченко, у неї не було «професійних хитрощів». Вона малювала на звичайному ватмані пензлями фабричного виготовлення, перевагу відавала гуаші.

Незадовго до смерті вона створила вражаючу чорнобильську серію. Рідне село Марії Примаченко розташоване в 30-кілометровій зоні від Чорнобиля. Тому проблеми і біди багатьох чорнобильців вона знала дуже добре. Цикл робіт, присвячений цій трагедії, розійшовся по світу.

В останні роки життя давня недуга прикувала Марію до ліжка. Але спілкування зі світом тривало — вона малювала....

На 89 році видатна художниця померла. Та, на щастя, рід Примаченків-митців продовжився, її найкращим учнем був син Федір, нині заслужений художник України. Пішли її шляхом і онуки — Петро та Іван. М. Примаченко.

Після прослуханої інформації діти діляться враженнями від переглянутих репродукцій картин.

Евристична бесіда.

- Як ви гадаєте, чому на картинах Марії Примаченко звірі мають такий дивний вигляд: яскравого кольору, у квіточки, зовсім не схожі на справжніх? (Відповіді учнів).

Коментар учителя. «Зелений слон», «Синій лев»... Таких назв тварин у природі немає... Тому свої картини художниця називала коротко і просто: звір. «Рожевий звір», «Синій..», «Жовтогарячий.», «Казковий.», «Болотний.». Фантастичні звірі — це витвір геніальної уяви художниці. «Дикий чаплун» — від слова «чапати» — таку назву М. Примаченко придумала одному зі звірів, акцентуючи увагу на його лапах, що здатні продиратися крізь вільхові зарості. Взагалі її «звірина се-рія» — явище унікальне і не має аналогів ні у вітчизняному, ні у світовому мистецтві.

«Навіщо копіювати реального лева? — міркувала художниця. — Він уже є, цікавіше створити свого!» А на запитання: «Чому Ви не малюєте справжні квіти?» — Марія Примаченко відповідала: «А навіщо? Ви ж їх бачите і так..» Цій думці художниця залишалася вірною все своє творче життя.

Якщо вона малювала літак, прикрашала його крила орнаментом ніби у казковій жар-птиці, якщо потяг — то на кожному вагоні малювала очі («В дорозі, мабуть, буде багато чого цікавого, нехай дивляться.»). Як бачимо, яскрава творча індивідуальність фантазерки поєдналася на її картинах з дитячою наївністю та безпосередністю.

Учитель. Друга жінка — уже відома вам з попереднього уроку українська письменниця Ліна Костенко.

- Що вам найбільше запам'яталось з розповіді про неї?

- Ліна Костенко стверджує: «Поезія — це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі...» Хто може прокоментувати ці рядки?

- Яке ваше враження від поезії «Дощ полив...»?

Проблемне питання.

- Чим особлива, незвичайна поезія «Дощ полив..? (У ній поєднується уявне, фантастичне і реальне). Чи буває таке в житті?

Підтвердженням цього є слова відомого вченого, лікаря Миколи Пирогова, який сказав: «Усе високе і прекрасне в нашому житті, науці й мистецтві створено розумом за допомогою фантазії і багато чого — фантазією за

допомогою розуму».

III. Повідомлення теми, мети уроку

IV. Вивчення нового матеріалу.

Уявімо середньовічне місто. У ньому темно від диму вогнищ, на яких сплячуть людей, котрі насмілилися думати чи жити по-іншому. Наук тут ще не знають. Отже, і населення міста темне, неписьменне, легко визнає відьмою чи чаклуном того, хто мислить чи чинить по-своєму, по-іншому.

Виразне читання вчителем, а потім учнями вірша «Кольорові миші».

Бесіда за прослуханою поезією.

- Якої пори року відбуваються події у творі? Чи випадково це?
- Як у вірші відтворено пору року? Які художні деталі на не вказують?
- Чи передає пейзаж настрої твору?
- Події, зображені у вірші, реальні чи фантастичні? Доведіть це.
- У чому звинувачує сусід Анну? Що найбільше його дратує?
- Що означає бачити кольорові сніги? (Мріяти).
- Які кольори використовує Ліна Костенко у вірші?

Лінгвістична вправа.

- У тлумачному словнику знайдіть значення слова «сірий».

Сірий, -а, -е.

1. Колір, середній між білим і чорним. // Неяскравий, тьмяний. // Безбарвний, однотонний.

2. Хмарний, похмурий (про погоду, ранок, день і т. ін.).

3. перен., заст. Нічим не примітний, невиразний. // Позбавлений новизни; одноманітний; беззмістовний. // Позбавлений виразності, яскравості, оригінальності.

4. перен., заст. Який належить до непривілейованого класу; простий. // Неосвічений, малокуль- грп.

5. 5. Уживається як складова частина зоологічних, ботанічних, геологічних, технічних та інших назв, термінів.

- У якому із цих значень вживає Ліна Костенко слово «сірий»?

- Яку назву має цей художній засіб?

- Чи знаєте ви якісь фразеологізми зі словом «сірий»? Про кого кажуть «сіра миша»?

Крім епітетів, у вірші є інші художні засоби. Один із них — символ.

Символ (грец. *symbolon* — умовний знак, натяк) — предметний або словесний знак, який виражає сутність певного явища. Наприклад, троянда — символ кохання; гілка каштана — символ Києва і т. п.

- Символом чого можна вважати сусіда? (Обмеженості світогляду, примітивності тощо). А кольорових мишей? (Вміння помічати і творити прекрасне в щоденному житті).

- Яке символічне значення втілює поетеса в образі кольорового kota? (Мабуть, це якесь диво, що врятувало дівчинку від покарання)

- У чому незвичайність образу дівчинки Анни?

- Доберіть епітети до характеристики дівчинки. (Незвичайна, обдарована, талановита...).

- Яку кінцівку має вірш — щасливу чи трагічну? Чому ви так гадаєте?

- Про що цей вірш? (Про оригінальний підхід до сприйняття дійсності, про нестандартність мислення, про творчу уяву...).

- Яка головна думка вірша? (Дивовижне завжди з нами поруч, варто лише розгледіти його серед сірості та буденності життя).

- У чому полягає, на вашу думку, головний конфлікт твору? Чи можна вважати, що конфлікт, зображений у поезії, — це конфлікт між дорослими та дітьми, адже Анна — десятирічна дівчинка, а сусід і суддя — дорослі? Якщо так, то чим у такому разі відрізняється світ дітей від світу дорослих?

Розподільний диктант.

Возіть у дні колонки іменники-поняття, що асоціюються у вас з образом Анни та образом сусіда.

Обдарованість, талант, захоплення, заздрість, примітивність, нестандартність, буденність, духовна вбогість, яскравість, сірість, неповторність, індивідуальність.

V. Підсумки. Рефлексія. Оцінювання.

Учитель. Чи зрозуміли ви, чому цей урок розпочався розглядом репродукцій картин Марії Примаченко? (Тому що її картини теж незвичайні, як і кольорові миші, яких робила з жовтих листочків дієчинка Анна. А ще ця художниця хотіла не лише бачити в буденності щось незвичайне, а й показати його іншим).

Світ не завжди здатний оцінити талант, неординарну особистість. Тому дуже важливо, щоб наші сірі будні були освітлені іскорками добра, фантазії та творчості. А вам я бажаю залишатися завжди яскравими і творчими особистостями й ніколи не втратити своєї неповторності.

Звучить аудіозапис пісні «Неповторність» у виконанні Оксани Білозір.

VI. Домашнє завдання та інструктаж до його виконання (на вибір за бажанням).

Уявіть, що вас запросили виступити у суді над Анною в ролі захисника. Пофантазуйте і напишіть коротеньку промову на її захист.

Намалюйте ілюстрацію до поезії «Кольорові миші».

Напишіть лист до сусіда.

Орієнтовний матеріал.

Доброго дня, сусіде!

Прочитавши поезію Ліни Костенко «Кольорові миші», я вирішила написати Вам листа. Я обурена Вашою поведінкою на суді! Для чого Ви привели туди ні в чому не винну десятилітню дівчинку Анну? Хіба вона робила щось протизаконне? Анна вміла дивувати, учила фантазувати Ваших дітей, роблячи із сухих осінніх листків кольорових мишей. Вона бажала Вам тільки добра та вносила яскравість у сірі будні тих, хто був поруч. Ви хотіли засудити Анну, а вийшло навпаки — це був суд над сірими, примітивними людьми, такими, як Ви.

І все ж я вірю, що після цього суду Ви усвідомите свої помилки, зміните ставлення до інших людей, зокрема до Анни, станете добрим, веселим, яскравим. Ваші діти будуть пишатися своїм татком.

З вірою у Ваше «одужання»
учениця 7-А класу Яна Орлова

Складіть уявний діалог з Анною.

Орієнтовний матеріал.

- Привіт, Анно!
 - Здрастуй, Тетяно!
 - Анно, чому ти така засмучена?
 - У цьому сірому світі мене ніхто не розуміє, усі засуджують за те, що я не така, як інші.
 - Але чому? Ти ж така добра, щира, яскрава! За що ж так люди не люблять десятирічну дівчинку?
 - Мені здається, за те, що я приношу радість у буденний світ.
 - Не засмучуйся, я тебе розумію.
 - Дякую.
 - До речі, я знаю, як підняти тобі настрій! Ми будемо робити кольорових мишей.
 - Але за це мене й не люблять дорослі, а найбільше — мій сусід.
 - Ну й що! Тобі ж це подобається? Тож почнімо!
 - Я згодна.
 - Дякую за підтримку! Почнімо! І нехай ці миші розлетяться по всьому світу, і тоді в кожній оселі буде трохи щастя й веселощів!
- Випереджувальне завдання: усім учням — опрацювати відомості про дитинство, творчість і нагороди Ліни Костенко, сформулювати запитання до вчителя.

Конспект уроку з української мови для 10 класу на тему: “Правопис складних слів”

Тема. Правопис складних слів

Мета уроку: поглибити знання учнів про правопис складних слів, особливості їх творення та вживання; формувати навички правильно писати та вимовляти складні слова; збагачувати словниковий запас учнів, розвивати логічне мислення, творчі здібності, уміння використовувати складні слова при побудові власних висловлювань; розвивати усне та писемне мовлення; виховувати любов до рідного слова.

Тип уроку: урок формування та розвитку практичних умінь та навичок на основі набутих знань.

Форми роботи: групова, фронтальна, індивідуальна. Методи роботи: робота в малих групах

Обладнання :картки, тзн.

Хід уроку:

I. Повідомлення теми, мети завдань уроку.

Завдання уроку.

Учні повинні знати: правила правопису складних слів, способи їх творення.

Учні повинні вміти: застосовувати вивчені правила на практиці: пояснювати правопис складних слів,

Самостійно добирати приклади до сформульованих правил;

самостійно утворювати складні слова, виконувати морфемний і словотвірний розбір слів;

порівнювати особливості правопису складних слів.

II. Актуалізація опорних знань

1. Опитування

Які слова називаються складними?(Слова з двома(чи більше)основами).

2. Вправа на випередження.

Випишіть слова в дві колонки:1)прості;2)складні.

Однозначний, темно-зелений, досвітній, жовтодзьобий, уточнювати, електроприлад, іншомовний, синьо-фіолетовий, малесенький, низькорослий, аматорський, юнак, утихомирювати, юннат.

Ключ. З перших букв має скластися вислів французького філософа XVII ст.

Р. Декарта.

Прогнозоване виконання

1) Прості слова

Досвітній, уточнювати, малесенький, аматорський, юнак

2) Складні слова

Однозначний, темно-зелений, жовтодзьобий, електроприлад, іншомовний, синьо-фіолетовий, низькорослий, утихомирювати, юннат.

Ключ: Думаю, отже, існую (Рене Декарт).

Поясніть, як ви розумієте вислів французького філософа? Оформіть вислів як епіграф до уроку.

2. Робота з картками у міні-групах.

Картка I

Дослідити, чому складні слова хліб-сіль, день-другий, батько-мати пишуться через дефіс, а новобудова (будова (яка?) нова), скороварка (варити (як?) скоро), змієборець (бороти (кого?) змія) – разом.

Свою думку обґрунтуйте за допомогою правила. Наведіть власні приклади до сформульованих правил.

Зверніть увагу на зв'язок між тими двома словами, від яких утворюються складні слова.

Картка II

Дослідити, чому складні слова теплообмін, вічнозелений утворюються за допомогою сполучного голосного о, а землечерпалка, місяцехід, – сполучного голосного е.

Свою думку обґрунтуйте за допомогою правила. Наведіть власні приклади до сформульованих правил.

Зверніть увагу на кінцеві приголосні слів, від яких утворюється складне слово.

Картка III

Дослідити, чому складні слова штабс-капітан, лейб-гвардія пишуться через дефіс, а фотоальбом, кінозйомка – разом. Свою думку обґрунтуйте за допомогою правила. Наведіть власні приклади до сформульованих правил.

Зверніть увагу на походження першої частини складних слів.

Картка IV

Дослідити, чому складні слова пів-Миргорода, пів-Азії пишуться через дефіс, а півдня, півміста – разом.

Свою думку обґрунтуйте за допомогою правила. Наведіть власні приклади до сформульованих правил.

Зверніть увагу на граматичне значення іменника.

Картка V

Дослідити, чому слова держмити, медуніверситет та ООН, ВРУ, НАН пишуться по-різному.

Виконуючи завдання, спочатку доберіть до поданих слів «повні» відповідники, потім зробіть висновки.

Словниковий диктант із взаємоперевіркою.

- 1) Піваркуша, піввікна, півюрти, пів-Києва, напівавтомат, полумисок;
- 2) Свят-вечір, стоп-кран, буй-тур, екс-чемпіон, віце-адмірал, кіловат-година;
- 3) біофізика, кінорепортаж, вернидуб, білосніжний, сніжно-білий, життєлюбний;
- 4) червоногарячий, хитромудрий, глухонімиий, військовополонений, військовозобов'язаний; машинобудівний, машинно-тракторний, міні-футбол, обер-прокурор, штабс-капітан, мікроекономіка, максі-спідниця, лейб-медик, телеапаратура.

1. Перепишіть слова, вставте пропущені сполучні голосні. Виконайте морфемний та словотвірний розбір виділених слів.

Чорн..зем, дарм..їд, світл..люб, шовк..пряд, прац..люб, вітр..гон, стал..вар, газ..провід, лист..гриз, бур..вій, мед..вар, земл..черпалка, сонц..поклонник, дров..руб, житт..люб. Прогнозоване виконання Чорно зем, дармоїд, світлолюб, шовкопряд, працелюб, вітрогон, сталевар, газопровід, листогриз, буревій, медовар, землечерпалка, сонцепоклонник, дроворуб, життєлюб. Світлолюб - світло, любити (словоскладання); буревій – буря, віяти (словоскладання); життєлюб – життя, любити (словоскладання).

2. Навчальне редагування

Прочитати подані прикметники. З'ясувати суть допущених орфографічних помилок. Записати відредаговані слова.

Українопольський, гірко-кислосолодкий, синю-ваточервоний, сліпо-глухонімиий, хитро-мудрий, червоно-гарячий, індивідуальнобригадний, трансатлантичний, воєнностратегічний, військовопатріотичний, пруськоавстрійський.

Прогнозоване виконання

Україно-польський, гірко-кисло-солодкий, синювато-червоний, сліпоглухонімиий, хитромудрий, червоногарячий, індивідуально-бригадний, трансатлантичний, воєнно-стратегічний, військово-патріотичний, прусько-австралійський.

IV. Підведення підсумків уроку

1. Тестування із взаємоперевіркою.

1. Через дефіс пишеться складний іменник, що означає протилежні за змістом поняття.

а) міні-рояль б) купівля-продаж в) інженер-економіст

2. Разом пишеться складний іменник, якщо одна з основ дієслівного походження, а інша — іменникового.

а) перекотипол б) небокрай в) чистотіл

3. У якому рядку через дефіс слід написати обидва складних слова:

а) вело/трек, військово/повітряний; б) ново/будова, біло/сніжний; в) мололочно/білий, міні/спідниця, г) залізо/бетон, перекоти/поле?

4. У якому рядку разом слід написати обидва складних слова:

а) чудовий/пречудовий, машино/будівний; б) норд/вест, темно/зелений; в) радіо/передача, південно/український; г) ніжно/білий, людино/день?

5. Помилку в написанні складних слів допущено в рядку а) півквітня, пів-Кавказу, полукіпок;

б) перукар-стиліст, гори Карпати, місто-герой; в) лейбгвардія, штабс-капітан, екс-прем'єр;

г) лікар-хірург, вітер-пустун, Дніпро-ріка

Рефлексія.

- Що нового ви дізналися сьогодні на уроці ?

- Які завдання були для вас найпростішими, а які - найтяжчими?

Оцінювання.

6. Домашнє завдання.

Достатній рівень: скласти словниковий диктант (25-30 слів) на вивчені на уроці орфограми; високий рівень: використовуючи складні слова, написати творчі міркування (10-12 речень), у якому пояснити епіграф уроку.

Конспект уроку

Тема :Складнопідрядні речення. Види складнопідрядних речень.

Розділові знаки в складнопідрядних реченнях.

Мета:

навчальна—узагальнити та систематизувати знання учнів про складнопідрядні речення та їх види, уміти знаходити в текстах, правильно вживати й пояснювати розділові знаки; розвивальна – розвивати вміння застосовувати свої знання практично, навички роботи з текстом, підвищувати рівень мовленнєвої культури; виховна – прищеплювати почуття зацікавленості та поваги до українських звичаїв і традицій.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь та навичок.

Обладнання: тексти, картки з індивідуальними завданнями, комп'ютер, екран.

Хід уроку

I. Комунікативна розминка.

Наш народ має дуже цікаві звичаї і традиції, до яких ми сьогодні, на щастя, повертаємося, адже в них міститься віковична мудрість поколінь. Чого тільки варті прикмети, за якими наші пращури визначали погоду, прогнозували

наступний урожай. Сьогодні ми живемо у вік науково-технічного прогресу, то, може, іневартозвертатись до того, у що вірили наші прадіди у сиву давнину? Але інколи, збираючись на дачу і побачивши, що з неба крапотить дощик, ми вряди-годи і згадаємо народну мудрість: «Якщо дощ зранку, бери drankу і їдь в поле». Не раз уже перевірено: дощ, який почався вранці, після обіду повинен припинитися, отож можна буде працювати. Отже, досвід народу найчастіше дає нам правдиву інформацію. Тому, хотілося б почути вашу відповідь на питання: чи підтримуєте ви думку про те, що наші звичаї, повір'я і традиції – це скарб, який треба оберігати і вивчати?

II. Етап орієнтації.

III. Актуалізація знань.

1. *З'ясовуємо, які були труднощі під час виконання домашнього завдання, перевіряємо домашнє завдання, налаштовуємо учнів на роботу.*

2. *Повторення теми «Складносурядне речення»*

Методична ремарка. Учням пропонується завдання трьох рівнів складності і критерії їх оцінювання (завдання на картках).

Картка №1

Початковий і середній рівень (заправильну відповідь 1 бал). Спишіть, розставляючи розділові знаки.

1. Сильний мороз і малий сніжок у перший день Нового року віщують добрий урожай хліба а теплий і безсніжний день вказує на поганий урожай.

2. Чисте і зоряне небо на Світ-вечір обіцяє сухе й врожайне літо а іней на деревах або сніг на мокро літо і врожай зернових.

3. Міцний мороз і сніг на Маланки подарують в наступному році здоров'я людям і тваринам а тепло без снігу неврожай і хвороби.

4. Туманний день на Василя вказує на врожай а пухнастий іней на деревах на високий медозбір.

5. На Тетянин день часто буває завірюха а тому й весна тоді буде дощова й прохолодна.

6. Подув вітер на Тетянин день і весна буде сира й холодна.

Достатній рівень (заправильну відповідь 1,5 бала)

За опорними словами пригадайте і запишіть прислів'я. Зробіть синтаксичний розбір за схемою:

- *Підкресліть граматичну основу;*

- *укажіть, яким є кожне з простих речень, що входить до складу складносурядного;*

- *визначте, до якої групи за значенням належать сполучники сурядності.*

1. А, із, з, земля, золото, знання, здобувати, черпати, книжки.

2. За, а, за, молодий, старий, весело, затишно, жити.

3. А, і не, слухати, боятися, дрючок, слово, лихі, добрі, діти.

4. Дівка, парубок, проте, гнати, не, йти, від, він (Р. в. одн.)сама.

5. Хоч, а, кіл, на, теши, голова, своє, він, торочити.

6. Ні, ні, а, щось, риба, м'ясо, гриб, наче.

Високий рівень (за кожне правильно виконане завдання – 3 бали)

Складіть складносурядні речення за схемами, об'єднавши їх однією темою «Народ скаже, як зав'яже».

1. [], а [].
2. [], проте [].
3. []-і [].
4. [], і [].

IV. Оголошення теми, мети та завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності. Планування роботи.

V. Етап організації виконання плану діяльності.

Самодиктант

Пригадайте, що ви знаєте про складнопірядне речення, записавши опорні слова-терміни до теми «Складнопірядне речення».

Робота з картками

Методична ремарка. Учні об'єднуються в групи. Кожній групі дається картка, на якій записані складнопірядні речення. З довідки до них потрібно підібрати схеми.

Картка №1

Завдання для 1 групи. Підібрати схеми 1-3 речень.

Завдання для 2 групи. Підібрати схеми 4-6 речень.

Завдання для 3 групи. Підібрати схеми 7-9 речень.

1. В українських звичаях і повір'ях дуже часто зустрічається образ верби, бо це одне з найпоширеніших і найулюбленіших дерев нашої країни, яке є символом нещасливої жінки.

2. Про почесне місце верби у світогляді українського народу свідчить також і те, що вона є неодмінною учасницею різних великих свят – Купала, Різдва, Великодня.

3. Де росте верба, там буде чиста вода.

4. І до цього часу побутує думка, що хата, біля якої росте верба, захищена від нечистої сили.

5. З давніх-давен, як тільки з'явилась травиця, молодь влаштовувала традиційні весняні ігри, однією з яких була «Вербова дощечка».

6. Дівчата стають у два ряди обличчям одна до одної, беруться з тою, що навпроти, за руки і творять таким чином «дощечку», по якій і пускають невеличку дівчинку, щоб вона пройшла нею.

7. «Вербова дощечка» означає міст, яким дівчина символічно переходить з дівочого життя до заміжнього.

8. З текстів пісень, що їх співають дівчата, зрозуміло, що дівчина повинна бути дорослою.

9. Наші предки знали, що верба – цінне дерево, бо воно поглинає негативну енергію, швидко знімає біль, якщо притулитися до дерева хворим місцем.

Робота з текстом.

Прочитайте текст, випишіть з нього всі складнопідрядні речення.

- 1 група. Зробити синтаксичний розбір 4 і 18 речень.
- 2 група. Зробити синтаксичний розбір 6 і 19 речень.
- 3 група. Зробити синтаксичний розбір 15 і 11 речень.

Картка 2

1. Світ рослин необхідний людині. 2. Протягом тисячоліть багато рослин використовується в найрізноманітніших сферах господарської діяльності, є незамінними продуктами харчування, цілющими оздоровчими засобами. 3. Рослини займали значне місце в широкому комплексі традиційних вірувань, звичаїв, забобонів. 4. Обряди і повір'я, що були пов'язані з деревами, травами, зіллями, квітами, доносять відгомін язичницьких уявлень наших предків про навколишню природу. 5. З утвердженням християнства властивості рослин нерідко закріплюються ритуалом освячення в церкві. 6. Ці ритуали освячення проводились, щоб забезпечити людині здоров'я, зміцнити добробут сім'ї, посилити плодючість землі й худоби, вберегти господарство від нечистої сили. 7. Особливе місце в українській обрядовості займала верба. 8.

Верба, опоетизована народом, разом з калиною і тополею не випадково заслужила натаку шану. 9. Виростаючи біля річок, ставків, природних джерел, вона є ніби позначкою води на землі. 10. Криницю завжди намагалися копати під вербою: десріблїє вербиця, там здорова водиця. 11. І насправді, верба була чудовим природним фільтром усіляких домішок, що містилися у водах. 12.

Вербову лозу традиційно використовували для зведення турлучних будівель, огорож, для виготовлення меблів, кошиків та інших ужиткових речей; з вербової деревини здавна робили музичні інструменти. 13. Верба відігравала й важливу ритуально-обрядову роль. За народними уявленнями, гілочки верби, посвячені в церкві в останню неділю перед Великоднем – вербну неділю,

набували магічних властивостей. 14. Освячену вербу приносили в дім і вдаряли нею членів сім'ї, найчастіше дітей, примовляючи: «Будь великий, як верба, здоровий, як вода, а багатий, як земля». 15. Коли худобу вперше виганяли на літнє пасовище, її обов'язково вдаряли вербою, щоб уберегти від хвороби та інших напастей. 16. Освячена верба зберігалася в хаті і широко застосовувалася як лікувальний засіб чи як оберег. 17. На Херсонщині її клали у воду, в якій

купали хвору дитину, на Харківщині запалювали гілочку верби, щоб обкурити нею хворих на лихоманку. 18. Побутувало повір'я, що вхату, де є верба, не вдарить блискавка. 19. Вважалося також, що верба перепиняє дорогу в дім нечистій силі, особливо відьмам. 20. В українському фольклорі верба – це поетичний символ дівчини або заміжньої жінки. 21. Розлоге, похилене вербове гілля найчастіше асоціюється зі смутком і жалем:

Висока верба, висока верба

Широкий лист пускає,
Велика любов, розлука тяжка
Серденько зриває.

Технологія «Відшукай помилку»

Який твір української літератури називають енциклопедією з

народознавства?

Методична ремарка. На дошці записані речення з твору «Кайдашева сім'я» І.С. Нечуя-Левицького(епізод, де Карпо наймає музики для Мотрі).

Учні повинні відшукати помилки у вживанні розділових знаків і пояснити їх.

1. У неділю вранці перед службою Мотря Довбишівна прибиралась; щоб піти до церкви.

2. Карпо пообіцяв найняти для неї ввечері музики і вона сподівалася побачитися з ним у церкві.

3. Оддалеки Карпо спідлоба дивився на Мотрю, як на її плечах манячили довгі кінці стрічок як дріботіли в танцях її червоні чоботи як бряжчало на шії добре намисто з дукачами.

VI. Контрольно-оцінювальний етап

1. Запитання до учнів:

- Яка різниця між складносурядним і складнопідрядним реченням?

- На які види поділяються складнопідрядні речення?

- Які види підрядності ви знаєте?

- Які розділові знаки вживаються в складнопідрядному реченні?

2. Рефлексія

Учні самостійно оцінюють свою роботу на уроці та знання про складнопідрядне речення, заповнивши таблицю.

Я вмю	Треба доопрацювати

Чи сподобався вам урок?

Чи задоволені ви своєю роботою та роботою своїх друзів?

VII. Домашнє завдання.

1. Складіть речення з різними видами підрядності, дотримуючись теми «Народ скаже, як зав'яже».

Конспект уроку

Тема. Складносурядне речення.

Основні пунктограми в складносурядному реченні.

Мета:

навчальна—розширити знання учнів з теоретичних питань синтаксису складносурядного речення, удосконалювати пунктуаційні вміння і навички; розвивальна – розвивати культуру усного і писемного мовлення, пізнавальні процеси;

виховна –формувати зацікавленість до звичаїв і традицій українського народу, влучно сказаного слова, народної мудрості.

Тип уроку:урок формування вмінь і навичок.

Обладнання: Сучасний тлумачний словник української мови, картки із завданнями.

Епіграф:

І чужому научайтесь,

Й свого не цурайтесь.

Т.Г. Шевченко

Хід уроку

I. Повідомлення мети уроку, усвідомлення її учнями.

Слово вчителя.

Ми продовжуємо роботу над темою «Складне речення». На сьогоднішньому уроці будемо працювати над синтаксисом та пунктуацією складносурядного речення, застосовуватимемо теоретичні знання на практиці, розвиватимемо комунікативні здібності, а також знаходитимемо творчі підходи до вирішення навчальних завдань. Але спочатку перевіримо, як ви справилися з виконанням домашнього завдання.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Методична ремарка. Учитель пропонує об'єднатися учнів в пари, обмінятися зошитами та перевірити завдання однокласника та презентувати виконану роботу. Після цього перевіряється фронтально виконання письмових видів робіт.

Бесіда за епіграфом.

- Як ви розумієте слова поетичного епіграфа?
- Чи актуальні вони сьогодні?
- Чи варто у вік науково-технічного прогресу звертатися до досвіду пращурів? Відповідь обґрунтуйте.

III. Відтворення теоретичних відомостей.

Методична ремарка. Кожен учень отримує картку із зображенням соняшника, пелюстки його пронумеровані. До кожного номера є завдання. Після того, як обрано номери (учитель слідкує, щоб вони не повторювалися), учні отримують картки із запитаннями. Таким чином, кожен зачитує своє запитання та дає на нього відповідь.

1. Що називається граматичною основою речення?
2. Які бувають види граматичних основ за будовою?
3. Які речення називаються односкладними?
4. Назвіть види односкладних речень.
5. Назвіть характерні ознаки означено-особового речення.
6. Яке речення називається неозначено-особовим?
7. Чим виражається присудок в безособових реченнях?
8. До якого виду односкладних речень найчастіше належать прислів'я?
9. Які речення називаються двоскладними?
10. Яке речення називається складним?
11. За якими ознаками можна зробити висновок, що речення складне?
12. На які види поділяється складне речення?
13. Яке речення називається складносурядним?
14. На які види поділяються сурядні сполучники?
15. Назвіть єднальні сполучники.

16. Назвіть протиставні сполучники.
17. Назвіть розділові сполучники.
18. Які розділові знаки можуть ставитися у складносурядному реченні?
19. На які види поділяються речення за їх інтонаційним забарвленням?

20. Назвіть види речень за метою висловлювання.

IV. Формування знань, умінь і навичок.

Інтерактивна технологія «Пошук інформації»

Методична ремарка. Учні об'єднуються в групи, знаходять та опрацьовують матеріал до теми «Складносурядне речення, розділові знаки в ньому» з підручників. Голова кожної групи отримує картку з завданнями, яке виконується після опрацювання матеріалу.

Група №1 Запитання

- Які смислові відношення бувають між частинами складносурядного речення?
- Як називається розділ мовознавчої науки, що вивчає правила вживання розділових знаків?
- Які розділові знаки вживаються між простими реченнями у складі складносурядного?
- За яких умов у складносурядному реченні ставиться кома?

Завдання

Із двох простих речень утворіть складносурядне, використавши запропоновані в дужках сполучники, прокоментуйте вживання розділових знаків. Простежте, як змінюються відтінки значення речення в залежності від використаних сполучників.

1. Українська обрядовість дуже багата і різноманітна. Одними із найцікавіших є жниварські обряди (проте, але, та, або, то...то, чи...чи).
2. Жнива скінчилися. Копи ще не скрізь складені (але, і, а, проте, однак, зате).
3. Сплетений вінок кладуть на голову найкращій дівчині. Всі гуртом ідуть на господарський двір, співаючи пісень (і, й, а, також).
4. Усі обжинкові звичаї виконуються тільки з озимими хлібами. Закінчення жнив не відзначається якимись спеціальними обрядами (і, а, але, хоч, проте).
5. Тут виходить господар на подвір'я. Дівчина з волосяним вінком вклоняється. (а, ні...ні, й).
6. Попереду обжинкового гурту йшов хлопчик. Поспішала весела молодь (або..., або, то...то, чи...чи, та, і, чи то...чи то).

Група №2

Запитання

1. Назвіть групи сполучників, які вживаються для поєднання частин складносурядного речення.
2. Що вивчає синтаксис?
3. Перед якими сполучниками, що з'єднують

частини складносурядного речення, завжди ставиться кома?

4. Коли в складносурядному реченні ставиться крапка з комою? Проілюструйте це правило самостійно складеними реченнями.

Завдання

Перепишіть речення, поставте потрібні розділові знаки, прокоментуйте їх. Чи знаєте ви ще які-небудь рецепти «Знахарської ботаніки».

1. Папороть, за народним повір'ям, наділена великою магічною силою і збирається знахарями в ніч на Івана Купайла але для ворожіння потрібен тільки цвіт цієї рослини.

2. Траву прикрит використовують як захист проти весільних наговорів а збирають її травники з 15 серпня до 1 жовтня, тобто між першою Пречистою і Покровою.

3. Квіти сон-трави треба класти під подушку і сон обов'язково збудеться.

4. Тирлич росте й збирається тільки в Києві, перед Івановим днем, на Лисій горі хоч саме цієї ночі всі відьми туди злітаються.

5. Трава розрив може розірвати на дрібні шматки навіть метал атомуговорять, що за допомогою неї можна відчинити навіть найміцніші замки.

6. Ця трава (розрив) надзвичайно рідкісна і самі знахарі за неї дуже дорого платять.

7. Є на Україні трава, яка перетворює людей на злак а називається вона Іван да Мар'я.

8. Дуже багато секретів є від хвороб і чар проте найчастіше знахарі лікують від пристриту, переляку, курячої сліпоті. (За М. Марковичем).

Група №3 Запитання

1. Назвіть розділові сполучники.

2. Назвіть види складних речень.

3. Який розділовий знак треба поставити між частинами складносурядного речення, якщо вони виражені двома називними або безособовими реченнями?

4. У яких випадках у складносурядному реченні ставиться тире? Проілюструйте правило прикладами самостійно складених речень.

Завдання

Ознайомтеся з одним із весільних обрядів, описаних автором з деякими етнографічними подробицями. Укажіть прості й складні речення. Виділіть граматичні основи. Утворіть, де можна, із простих речень складносурядні, запишіть їх, розставляючи розділові знаки. Поясніть значення виділеного слова.

Поки **перезва** доїхала до Вільшаниці, надворі зовсім смеркло. Люди з усього села збіглись подивитись на молодих, подивитись як «молоду смалять» по народному звичаю. На всій широкій вулиці господарі повідчиняли ворота, на воротах поставили застелені столи з хлібом і сіллю. По всій вулиці коло кожного двору лежали купи соломи та стриміли кулі. Перезва в'їхала в село. Багаття запалали. Вся вулиця ніби горіла. Хлопці розіклали

багаття понад ставком, в садку, коло церкви і по обидва боки воріт двора. Коло двору і в дворі стояла сила народу і ждала молодих. Між двома багаттями перезвав'їхала вдвір. Багаття палало й обливало вдвір червоним світлом. Дзвінки весільні пісні перемішувалися з мотивами музик. (За кн. І.С. Нечуя-Левицького

«Старосвітські батюшки та матушки».)

Обговорення самостійно опрацьованого матеріалу.

Методична ремарка. Члени кожної групи відповідають на поставлені питання, одночасно з цим представники від кожної групи записують на дошці приклади речень для ілюстрації правил. Учні записують речення в зошити.

V. Закріплення знань, умінь і навичок.

Інтерактивна вправа «Незакінчені речення»

Прослухайте, а потім доповніть складносурядні речення. Визначте тип сполучників, обґрунтуйте розділові знаки.

1. Гора з горою не зійдеться, а чоловік з чоловіком...
2. Чужа біда перед очима, а своя стоїть...
3. Хто діло робить, а він гав...
4. Сталь гартується в огні, а людина...
5. Один панує, а сотня...
6. Діти плачуть, а в матері серце...
7. Життя немає ціни, а воля дорожча за...
8. Правду кожний хвалить, та не кожний її...
9. Лякає миша кицьку, та сама з нори...
10. На вовка помовка, а злодій корову...

Пояснювальний диктант

Знайдіть в тексті складносурядні речення, побудуйте до них схеми, обґрунтуйте розділові знаки.

Традиційно український вінок сплітався з дванадцяти лісових квіток, з'єднаних у барвисте коло; і був він і окрасою, і оберегом, і «знахарем душі», знімав біль та зміцнював волосся. Найпочесніше місце в ньому належало деревію. У вінку він є символом нескореності.

З барвінку ж плетуть весільні букетики, прикрашають святковий хліб, хату. Взимку вип'єш відвар барвінку – і простуду як рукою зніме.

Наймолодша у вінку – ромашка. Її вплели у вінок люди, коли переконались, що вона приносить не тільки здоров'я, а й добробут та ніжність.

Методична ремарка. Після виконання завдання до диктанту один учень зачитує знайдені в тексті складносурядні речення і креслить до них схеми (робота біля дошки).

Робота з таблицею

Заповніть пропущені частини таблиці

Опорна таблиця «Розділові знаки в складносурядному реченні»

Крапка з комою(;)	Розділовий знак відсутній	Тире(-)
-------------------	---------------------------	---------

<p>Любов до рідного краю починається із поваги до його мови, звичаїв і традицій; і до кінця днів своїх ми пам'ятаємо милі серцю весільні обряди, різдвяні колядки та щедрівки...</p>		<p>Між частинами складносурядного речення існує причинно-наслідковий зв'язок або виражається швидка зміна подій.</p>
	<p>У мові зберігаються духовні надбання народу розкриваються ментальні особливості нації.</p>	

VI. Домашнє завдання

Високий рівень

Напишіть твір-мініатюру, складаючи речення, які б відповідали запропонованим схемам.

Об'єднайте їх темою про обряди або звичаї нашого народу.

1. [], і [

].

2. []-і [].

3. [], але [].

**Підготуйте повідомлення*

- Види підрядних речень

- Види підрядності

Достатній та середній

рівень

Випишіть із творів художньої літератури три складносурядних речення, у яких би вживалася кома, крапка з комою, тире. Побудуйте їх схеми.

Низький рівень

Розставте розділові знаки в поданих реченнях.

Згода дім будує а незгода руйнує. Життя прожити не поле перейти.

Година за годиною так і вік зійде. День довгий а вік короткий.

Де є життя там є надія.

Життя любить того, хто за нього бореться а нищить того, хто йому піддається.

Чоловік змінюється у житті а по правді життя змінює чоловіка.

**РОЗРОБКИ УРОКІВ З РОЗВИТКУ ПРІОРІТЕТНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ**

5 клас

Урок-сюрприз

Тема: Микола Магера. Збірка оповідань “Хитрий горобчик”
Природу любимо: без неї ніхто ми!

М.Рильський

Мета: ознайомити дітей з книгою М. Матери "Хитрий горобчик", розвивати вміння і навички виразного читання прозового твору, виховувати любов до природи.

Тип уроку: урок-сюрприз.

Методичні прийоми роботи: бесіда, розповідь, виразне читання художніх творів, літературна гра, конкурс, інсценізація художнього твору. Обладнання: виставка творів письменників-подолян, твори М. Магери, збірка оповідань "Хитрий горобчик", малюнки до творів письменника, картки для гри "Прочитайте загадкові записи", костюми для інсценізації твору.

Девіз:Люби природу

Не як символ душі своєї

Люби природу не для себе –

Люби для неї.

ХІДУРОКУ

Вступне слово вчителя.

Книги-морська глибина,

Той, хоч і труду мав досить,

Дивнії перли виносить.

Так сказав про читання книг великий Іван Франко. Книжки наших письменників-земляків поповнюють наші знання, збагачують душу, роблять нас мудрішими.

(Знайомимося з виставкою творів).

Сьогодні на уроці ми відкриємо для себе таїну збірки оповідань Миколи

Магери "Хитрий горобчик". Хто ж він, Микола Магера? Як живе і працює?

Розповідь вчителя про письменника: Микола Никанорович Магера народився 1 вересня 1922 року в селі Могилівці. Тепер це село входить до складу міста Дунаєвець. Він виховувався у селянській родині, де шанували і працю, і хліб, і слово. Може, тому, ще навчаючись у Могилівській школі, почав писати вірші, пізніше - п'єси.

У 1941 році Микола Магера закінчив школу.

У 1951 році закінчив український відділ філологічного факультету у Київському університеті. Працював учителем української мови і літератури, в обласному інституті удосконалення вчителів, у обласному відділі народної освіти, у педагогічному училищі.

І завжди писав. Його книжки - про людей і для людей. Сьогодні ми перечитуємо чимало творів письменника. Серед них: збірка оповідань і новел про долю жінки, матері "Мати", збірки "Журавка", "Земні паляниці", "Хлопчаки" - твори про звичайне життя; збірка поезій "Я хочужити" - вірші, написані під час війни. А у збірках казок "Чубчик", "Добра дівчинка" бачимо, як діти сприяють тому, аби добро перемогло зло. У книжечці "Хитрий горобчик" зібрано замальовки, оповідання про природу.

Бесіда з учнями про природу:

1. Що означає "любити природу"?
2. Розкажіть, як любите природу ви?
3. Чи маєте серед птахів, тварин друзів? Розкажіть про них.
4. Як відтворена любов до природи в оповіданнях Миколи

Магери ?

Виступи учнів за самостійно прочитаними творами М. Магери.

Представлення і конкурс-захист малюнків на основі художніх текстів.

(Переможці отримують книжку М. Магери "Хитрий горобчик").

Літературна гра "Естафета загадок про птахів, тварин".

(Учні передають один одному загадки про птахів, тварин. У разі повтору або незнання накладається "штраф" - продекламувати віршик чи заспівати пісню про природу).

1. Білі хорони-червоні підпори. (Лебідь)
2. Дивний ключ У небі лине - Не залізний, а пташиний. Цим ключем

в осінній млі

Відлітають... (Журавлі).

3. І вдень, і вночі у кожусі на печі. (Кіт).

4. Часто умивається, але рушником не витирається. (Кіт).

Прочитати загадковий запис

(кожен учень отримує картку-сюрприз із завданнями
(Омелюхи)

Читаємо і обговорюємо оповідання М. Магери "Омелюхи".

1. Чи бачили ви омелюхів? Розкажіть про них.
2. Чому цих птахів називають омелюхами?
3. На вашу думку, що найважливіше для птахів? Інсценізація поезії Д. Павличка "Птиця".

Учень: Тріпоче серце спійманої птиці,
В руках моїх не чує доброти.

Я дам тобі водиці і пшениці, Мояпташино, тільки не тремти!

Учениця:-Хіба потоки загубили воду? Хіба в полях уже зерна нема?!

Пусти мене, мій хлопче, на свободу, І все, що треба, я знайду сама.

Я ж лагідно тебе тримаю, пташко,

В своїх руках, легеньких, як вітерець. Хіба не воля це? Хіба це важко

Від мене взяти кілька зеренець?

Учениця:-Пусти мене! Мені, дитино мила, Дорожча воля, ніж зерно твоє!

Страшна, хоч навіть лагідна та сила, Яка розкрити крилець не дає!

Лети! Співай у небі гомінкому; Хоч і маленький, зрозумів я все. Моя рука ніколи і нікому,

Ні кривди, ні біди не принесе!

Підсумок уроку: Дорогі діти, віриться, що ваші руки, ваші думки, ваші вчинки нікому і ніколи не принесуть зла, адже така маленька книжка Миколи Матери вчить нас бути людьми великими, людьми добрими, людьми милосердними, вчить любити і берегти, цінувати і збагачувати природу.

Домашнє завдання: Підготувати сюрприз для природи: ваша турбота про пташку, тварину, джерельце, деревце...

10 клас

Урок зіткнення думок

Тема: Практична риторика. Суперечка як вид комунікації. Правила ведення суперечки.

Мета: Дати учням поняття про суперечку як вид комунікації; ознайомити з правилами ведення суперечок; розвивати навички мовлення; формувати духовно багату мовну особистість компетентного мовця, що володіє елементами риторики; виховувати бажання опанувати ораторське мистецтво; виявляти прагнення до самореалізації та самооцінки; застосовувати знання в нестандартних ситуаціях.

Обладнання: Таблиця «Види суперечки», роздавальний дидактичний матеріал.

Епіграф уроку: Сперечайтеся, помиляйтеся, але... Розмірковуюйте, і хоча криво, але самі.

Г. Лессінг

Хід уроку

I. Організаційний момент уроку.

Інтелектуальна розминка.

Завдання.

Прочитайте афоризм. Поясніть його зміст.

З тим, хто полюбляє сперечатися, не треба вступати в суперечку. (Цицерон)

II. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

III. Завдання.

1. За афоризмом Вольтера «Я не сприймаю вашої думки, але я помру за те, щоб ви мали право її висловити». Сформулюйте тему уроку.

IV. Активізація опорних знань, умінь і навичок.

Клас поділено на 3 групи.

Перша група - експерти-мовознавці (розв'язують проблемно-пошукові завдання);

Друга група-мовознавці-журналісти(проводять прес-конференцію);

Третя група - учені-мовознавці(створюють та аналізують Мовні явища);

V. Вивчення нового матеріалу.

Слово експертам

Експерт 1:

Суперечка - будь-яке зіткнення несумісних думок, під час якого кожна сторона відстоює свою правоту.

В основі суперечки лежать об'єктивні протиріччя матеріального світу і неоднакові потреби та інтереси людей. Учасниками суперечки є пропонент, який висуває і обстоює думку-тезу, і опонент, який піддає сумніву чи заперечує тезу пропонента. Третім, колективним суб'єктом суперечки є аудиторія, хоча суперечка може відбуватися і за її відсутності. У стані суперечки люди переслідують певну мету, тому розрізняють такі види суперечок:

суперечка заради істини; суперечка заради переконання; суперечка заради перемоги; суперечка заради суперечки; внутрішня суперечка.

Експерт 2:

Робота за таблицями «Учасники суперечки». «Форми суперечки».

≥

Учасники суперечки

Опонент	Пропонент	Аудиторія

Форми суперечки

Дискусія—це суперечка, мета якої полягає у з'ясуванні й порівнянні різних точок зору, у знаходженні правильного рішення спірного питання.

Полеміка—це суперечка, де є конфронтація

протистояння, протиборство сторін, ідей, думок.

Диспут та дебати як види суперечки в літературі часто розглядають як схожі поняття.

Відмітні ознаки диспуту такі:

- Диспут-це завжди публічна суперечка.
- Предметом диспуту як публічного спору є наукове або суспільно важливе питання.
- Організаційні форми диспуту можуть бути різноманітними :обговорення дисертації, публічний захист тез тощо.
- На відміну від дискусії диспут не тільки з'ясовує підстави, але й виявляє позиції сперечальників. Часто останнє в диспуті стає

головним.

Дебати- це суперечки, які виникають при обговоренні доповідей, виступів на зборах, засіданнях, конференціях тощо. Мета дебатів-визначення ставлення учасників обговорення до спільних для всіх тез виступу.

ЕкспертЗ

Мистецтво вести суперечку ґрунтується на трьох простих правилах:

- розпитувати свого опонента;
- вести з ним бесіду;
- уважно вислуховувати його докази.

Вступаючи в суперечку, людина повинна знати, що її переконання можуть бути помилковими. Тому важливіше не доводити свою правоту, а уважно вислуховувати й аналізувати докази опонента.

Творчез авдання.

Упорядкувати словник термінів

Еристика, розходження в думках, критична дискусія, дебати, диспут, аудиторія, пропонент, опонент, точка зору, суперечка, полеміка, критика.

Задання «Мовленнєвий етикет в у країнському золотослові»

Продовжити речення

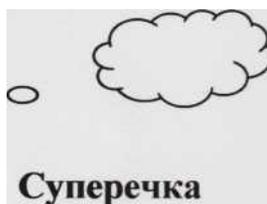
1. Від красивих слів...(язик не відсохне);
2. Думка думку...(гонить чи наздоганяє);
3. Більше слухай...(менше говори);
4. Не хочеш почути дурних слів...(не кажи їх сам);
5. Треба знати...(де і що казати);
6. Бесіди багато, а...(розуму мало);

Ситуативне завдання.

Уявіть ситуацію: Вам доручили виступити на ток-шоу «Стосується кожного» з проблеми «Що важливіше: ким бути чи яким бути?». Ви маєте довести свою думку, позицію до обговорюваних проблем. Про які проблеми будете говорити?(Виступи учнів. Визначення найбільш переконливих доказів).

Творче конструювання.Група1-

Створення асоціативного куща до слова суперечка

Група2-З'єднати частини афоризмів.

1. Якщо не вмієш говорити	Коли й кому
2. Думай, щ кажеш	Навчися слухати
3. Де згода	Чого не знаєш
4. Не кажи про те	Там перемога
5. Ніколи не сперечайся із	з боку можуть не помітити

Проблемно-пошукове завдання.

Розгляньте картинки, охарактеризуйте спірні ситуації. Обґрунтуйте свою думку, використовуючи словосполучення «Я вважаю», «На мою думку», «Мені здається», «На мій погляд», «Я переконаний/ переконана». Дайте коротку характеристику ситуаціям.

VI. Підсумок уроку.

Питання для самоконтролю:

1. Як ви зрозуміли поняття «мистецтво суперечки»?
2. Схарактеризуйте види суперечки й визначне місце застосування кожного виду.
3. Що таке толерантність спілкування?
4. Яким має бути полеміст?

Рефлексія

1. Який вид роботи на уроці вам найбільше сподобався? Чому?
2. Чи впоралися ви з поставленим завданням?
3. З якими труднощами зустрілися під час уроку?
4. Чого не встигли досягти на уроці?

Порада від експертів-мовознавців

Хто не робить, той не помиляється.

Доки не намучилися, доти не навчилися.

Ти не плач і не журись, краще в книжку подивись. Бачу, добре ви трудилися, а тому й не помилялись.

Домашнє завдання

1. Скласти речення зі словами-термінами: аудиторія, пропонент, опонент, критика, дебати.
2. Придумати свою тему для дискусії і підготувати до неї питання.

11 клас

Урок-диспут

Тема: Співзвуччя душі людини і душі “міста” (за романом В. Підмогильного “Місто”)

Мета: визначити тему твору, створити портрет міста; проаналізувати процес становлення молодого письменника, адаптація сільського жителя до міста; розвивати критичне мислення; уміння аналізувати; виховувати почуття відповідальності, гуманності, людяності.

Хід уроку

I. Роздуми над “Портретом епохи зла”

(Учитель під ліричну мелодію декламує текст-роздум)

...Прислухайтесь. Хіба ви нічого не чуєте? Ще раз: р-р-рип...що це таке? Вам цікаво. Гарзд. Це риплять скрижалі Історії. Тієї старої пані, що життям,

остання секунда якого щойно стала її власністю. Риплять старезні кістки нашої гості. Вона зводить рахунки. Мільйоноліття, тисячоліття, століття, роки, дні... Зрештою, намагається звести це доспільного знаменника і формує алгоритм епохи. Коліщата її старого годинника приведе її в рух, і знову: крип-крип-п-... Оглядаєшся. В основному назад, бо нечасто трапляються люди, здатні оглядатись і бачити далеко назад, і ще далі вперед. Вони хворіють (та ні, не думайте, не на зоряну) на хворобу, що зветься «гострота зору». Цікаво, а хто ж у їхній когорті?.. Годинник відраховує час, ніби зводить з кимось рахунки: епоха середньовіччя, бароко, ренесансу, романтизму, реалізму. Були. Епоха добра, любові, людини. Не було. А чи буде? !Епоха зла, ненависті .Епоха звіра. Була! Чи буде знову?! Диваки. Та кожен з істориків скаже вам, що не було таких епох. І справді. Та й не дивно, бо це всього-на-всього епохи Життя, що сфокусувало в собі усі барви хітону історії витворює свою епоху. Годинник.. ні, не рипить уже коліщатами. Він чомусь зупинився. Спинись іти, думко ,Що ти бачиш? Швидко малюй картину, зазнач на полотні історії характерні особливості, щоб із окремих штрихів створити портрет. Портрет епохи зла.

Учитель Пам'ятайте наш годинник. Він уже не рипить, він чомусь зупинився. Бо ми розглядали його з близька. А зараз він знову іде, бо просто неможнейти.Послухайтейого,вслухайтесь,придивіться,хайвіндопоможе вам намалювати портрет часу вашого, в якому ви є, будете, хочете бути...

Учні слухають мелодію польського композитора Роберта Лучака «Годинник» і створюють асоціативні словесні малюнки на тему.

Написи на дошці: Образ Міста

«Написавши ще й тому, щоб наблизити... місто до української психіки, щоб сконцентрувати його в ній.» В. Підмогильний

Образ С. Радченка

Людина не розкладається на так зване добро і зло, на плюс і мінус, хоч би і як зручно було для громадського вжитку.. В. Підмогильний

Образи жінок

Він почув тепер, що не забував її ніколи, що шукав її весь час у нетрях міста, і вона була тим вогнем, що горів у нім, пориваючись вдалеч... В. Підмогильний

Цитати-загадки до жіночих образів:

1. «В ній вабила його нештучність, рідна його душа(Надійка.)
2. «Покірна купецька доня, чоловік-зрадник і тиран, осінні мрії, материнство й захоплення наприкінці гарним юнаком..(Мусінька.)
3. «В сухості її обрисів він зачарував витончені, містом породжені чари, бо в сільських умовах це тіло не могло б існувати. Саме міськість і вабила його в ній- (Зоська)
4. «Вона складена була з двох тонів, без жодних переходів між ними- чорного та смуглого(Рита)

Ліричний відступ вчителя

Учитель. Жив ти собі спокійно у маленькому містечку, де всі тебе знали, та йти, йдучи вулицею, вітався з кожним другим: умагазинах продавці

пам'ятали, що ти найчастіше купуєш, сусідські собаки не гавкали, коли ти проходив повз їхню територію. До обласного центру ти їздив рідко. І ось тепер, коли ти став студентом та опинився у великому місті без батьків і давніх друзів, тобі вже не здається, що життя тут таке вже прекрасне? Можливо, бо тобі самотньо, ти ще не звик до нового ритму, і взагалі, не знаєш, як поводитись. Не все так страшно, як здається зараз, адже здійснилась твоя мрія – ти вчишся на омріяному факультеті, живеш у великому місті, і ти просто мусиш брати участь у цьому святі життя!.. Відчувши і переживши це на собі, В. Підмогильний написав про це явище – Місто у своєму однойменному романі. До речі, на 240 сторінках роману, слово

«місто» зустрічається 109 разів. Недарма В. Підмогильний радив: «Не ненавидіти треба місто, а здобути... (Учні зачитують виписані вдома 5 цитат про місто (вибірково.)»

Бесіда

- З яким саме містом знайомить нас автор?

- Що змінилося з того часу?

- Як про Київ пишуть наші сучасники?

Учитель зачитує цитату про Київ з роману С. Процюка «Інфекція»

А Київ гарний, як зачервоніла під сорому юна цнотливиця, а Київ строгий, як лик архистратига, о столикій і сторозтерзаний, полістильовий і двістірозп'ятий... І ось він уже уявляється хлопцеві у формі пробитого Богородичного серця на католицькій іконі, Георгієм Побідоносцем, що розпинає святим мечем тарантулів, котрі понаплоджувалися у древніх узвозах і вулицях. Хлопець бачить недоступне притупленому зорові обивателя, який живе на території гігантського шлунку, що споживає хотдоги і пепсі. Одорогі джинсові донкіхотинамежітисядчоліття з худенькими ідеалістичними руками, що намацують ниточки і навушники між безоднею розщеплення і дослухаються до скрипки на румовищі погребенної віри..

Ось такий він, Київ сучасний, у сучасній урбаністичній прозі

Що таке урбаністика?

(Учні записують визначення у словники, спочатку намагаючись самостійно пояснити значення слова.)

Урбаністика – твори мистецтва, які зображають місто, його життя та його мешканців, побачені, до того ж. «міськими» очима.

Коментар-пояснення вчителя. Роман «Місто» – це перший справді урбаністичний роман в українській літературі. У Підмогильного були попередники, однак, протягом тривалого часу українці заселяли лише окремі території українського географічного простору. Українським завжди було і залишається село. Отже, саме тут розгорталися події, про які писала українська література. Селянин потрапляв до міста – і все ж таки переважно залишався селянином. Картини міського життя у романтиці XIX ст. здебільшого показують читачеві, як селянин бачить місто і як він його

сприймає(або не сприймає).

Починаючи від І. Котляревського, Г. Квітки- Основ'яненка, Т.Шевченка, у зображенні взаємин міста і села лірично – іронічне чи сентиментально – ностальгічне споглядання змінювалося дедалі помітним відчуженням, коли містопочало сприйматися переважно як своєрідна зона деморалізації вихідців із села, калічення їхньої долі (роман «Повія» П. Мирного, «Хмари» І. Нечуя-Левицького та ін.).

Але вже у 20-х р. ХХ ст. українська література стала антисільською. Наприклад, М. Семенко оспівував місто, трамваї, кав'ярні. Неокласики перебували в полоні університетської мудрості, М. Хвильовий був постійно закоханим у плинні арабески неугавного міського духу.

І Ось на повен зріст образ Міста постає на сторінках роману В. Підмогильного, що у 1929 р. зазначав: “Написав “Місто”, бо люблю місто і не мислю поза ним ні себе, ні своєї роботи. Написав ще тому, щоб наблизити, в міру змоги, місто до української психіки, щоб сконцентрувати його в ній...”

Учитель звертає увагу учнів на дошку, просить записати тему і епіграф.

Технологія: Розминка

Учитель: А зараз попрошу вас послухати Місто, підслухати його думки, вслухатися до його мрій, прислухатися до порад. Після прослуховування учні діляться міркуваннями щодо образу міста (Обґрунтовуючи відповіді текстом роману).

Технологія: «Обери позицію»

Зверніть увагу на 2-й епіграф, занотуйте його. Свого часу Г. Костюк писав, що Підмогильний “ За багатством суспільних подій свого часу... не загубив – людину. Він бачив її, розумів і творив її образ в усій суспільній, психологічній і біологічній складності. Він не любив людину-янгота, бо знав, що людина є водночас і тварина...”

Пригадайте зміст одного з епіграфів роману(учні зачитують).

Технологія: Дискусійне питання(над ним учні працювали ще вдома)
«Степан Радченко: «завойовник» міста чи його чергова жертва?..»

Учитель З одного боку ми відчуваємо неприязнь до егоїстичного чоловічого ества Степана, що межує із жорстокістю, але запізнілі внутрішні каяття героя пом'якшують наш гнів і змушують бачити в ньому вічно юний мотив біблійної притчі про блудного сина й відчувати разом із ним фатальну порожнечу втрати найдорожчого. Остання сторінка роману, де описано переможний погляд героя з вікна гарно впорядкованої міської квартири на завойоване місто, не дає нам відчути останньої поставленої крапки. Як і належить справжньому європейському роману.

8клас

Урок засідання бізнес-клубу.

Тема: Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові.

Мета: повторити вивчене про, пряму мову» виховувати в дітей вміння вживати пряму мову в усному та письмовому мовленні, розвивати логічне мислення, творчість учнів.

Обладнання: таблиця, підручник, картки.

Хід уроку:

1. Організаційний момент.
2. Оголошення теми уроку.
3. Бесіда з класом.

- Сьогодні у нас незвичайний урок, а засідання бізнес-клубу. Хто з вас знає, що означає слово «бізнес».

(Учні висловлюють свої міркування)

- Так, **бізнес** - це будь-який вид підприємницької діяльності, що дає прибуток.

- Що ж, завітаймо до бізнес-клубу. (Учитель від імені президента бізнес-клубу)

- Вельмишановні панні і панове! Рада вітати вас, молоде покоління українських бізнесменів, на засіданні бізнес-клубу» яке оголошую розпочатим. Прошу всіх відкрити робочі блокноти, щоб робити в них необхідні записи, як це і належить справжнім діловим людям.

- Сьогоднішнє засідання бізнес-клубу присвятимо діловій грі з мови, а конкретніше такій темі:

«Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові».

- Суть ділової гри полягає в тому, щоб здобути якомога більше балів за відповіді на питання, пов'язані з темою.

Оголошується «Аукціон знань».

1. Що називається реченням?
2. Які бувають речення за метою висловлювання?
3. Яке речення називається простим? Навести приклади речень.
4. Яке речення називається складним? Навести приклади речень.
5. Чим можуть ускладнюватись речення?
6. Що називається прямою мовою?
7. Чим супроводжується пряма мова?
8. Навести речення з прямою мовою.

Перевірка домашнього завдання.

Учитель. Увага! Нам трапилася нагода використати щойно відновлені в пам'яті теоретичні знання на практиці: від фірми «**Пунктограма**» отримано термінове замовлення на опрацювання «**пунктуаційних матеріалів**».

Завдання?

У реченнях з прямою мовою розставити розділові знаки. 1. Народна мудрість говорить Здоров'я більше варте, як багатство.

2.1 Мовили учні Землю ми повік любити не перестанемо.

4. Мамо, чи кожна пташина у вирій на зиму літає в неньки спитала дитина.

Учитель: До нас надійшла телеграма від фірми «*Орфограма*». Вони пропонують нам «*Словниковий диктант*».

Полум'я, солов'ї, святковий, веселий, в'язати, мавпячий, пам'ятка, черевики, герой, зшити, хвилиночка, свято, бюро, цвях, пюре.

Лінгвістична хвилинка. Завдання:

Скласти з поданих слів прислів'я.

1. Слово, диво, не, пиво, а(Не пиво диво, а слово).
2. Лине, серця, а, до, не, слово, стріла(Слово не стріла, а не лине до серця).
3. Язык, доведе, Києва, до(Язык до Києва доведе).
4. Словам, за, кишеню, не, полізе, (За словами у кишеню не полізе).
5. Не, горобець, випустили, слово, не спіймаєш(Слово-не горобець, випустили не спіймаєш).

Завдання:

За схемами скласти речення:

- 1 ряд-«П*»,-а
- 2 ряд-«П?»-а
- 3 ряд-А:«П?».

Учитель Ви отримали прибутки і можете вести свою справу. I завдання - 1 картка

II завдання–2картки

Скласти речення за схемами

- 1) «П?»-а
- 2) «П!»-а
- 3) «П,»-а.

I. Поставити пропущені розділові знаки:

- 1) Каже вчителька до Віри Пригадай п'ять хижих звірів.
- 2) Віра миттю відказала Два ведмеді й три шакали.

Вчитель: Ви отримали прибуток і тепер прорекламуйте свою лінгвістичну продукцію з теми «*Пряма мова*».

Домашнє завдання:

- 1) Скласти речення за схемами А:«П?»«П!»-а«П,-а,-п?»
- 2) Виписати з художньої літератури речення з прямою мовою.

ВИСНОВОК

Розбудова системи національної освіти в напрямку входження до європейського та світового освітнього просторів передбачає формування соціально активної, високо інтелектуальної та національно свідомої особистості. В умовах модернізації змісту національної освіти в Україні, пошуку нових освітніх парадигм, орієнтованих на розвиток всебічно освіченої, творчої особистості, особливого значення набуває реалізація в педагогічній практиці сучасної школи саме компетентісного підходу.

У контексті цивілізаційної компетентності українська школа спрямовує зусилля на плекання вільної, активної особистості, яка бере на себе відповідальність, є господарем власної долі й долі свого народу, формує активні моделі життя, моделі успішної людини; сприяє переоцінці цінностей у новому ціннісно-нормативному просторі.

На підставі такого підходу процес формування компетентності необхідно розглядати у світлі креативної освіти як інноваційну форму організації освітнього середовища, в основі якого лежить комплексний характер діяльності учня в умовах активної взаємодії з оточуючим середовищем. Мова йде про використання у практиці роботи інтегрованої моделі різних видів інноваційних технологій з метою формування предметної мовної чи літературної компетентності учнів в сукупності всіх складових: особистісної, діяльнісної, когнітивної, мовленнєвої, загальнокультурної, лінгвістичної, читацької, літературознавчої, ціннісно-світоглядної, соціокультурної.

Компетентісна, діяльнісна парадигма сучасної освіти визначає підхід до формування мовно-літературної компетентності, ціннісними орієнтирами якої є своєрідний обмін знаннями та досвідом між усіма учасниками навчального процесу, здобування знань у процесі спілкування і обговорення, активна участь учня у навчанні, відчуття ним своєї інтелектуальної спроможності. Всі фактори роблять процес навчання продуктивним, створюють позитивний психологічний мікроклімат у колективі, вчать школяра критично мислити, приймати продумані і виважені рішення, брати участь у дискусіях. Саме практичною спрямованістю відрізняється компетентісно спрямована мовно-літературна освіта. Вона акцентує увагу на результаті навчання. В якості результату розглядається не сума інформації з певної галузі знань, а здатність школяра використовувати здобуті знання, засвоєну інформацію в комплексі у різноманітних нестандартних умовах, проблемних ситуаціях.

Створення і практична реалізація моделі інноваційного освітнього простору для формування предметної мовної та літературної компетентності сприяє не тільки здобуттю міцних знань в межах певного предмету, а й формує в учнів уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства, вироблення умінь побудови процесу навчання, спрямованого на активізацію діяльності учнів відповідно до їх інтересів у здобутті певних знань і відчутного теоретичного чи практичного результату.

В основі компетентнісного підходу до навчання української мови та літератури лежить дитиноцентрована освітня модель, що базується на компетентнісно орієнтованому змісті шкільної освіти. Це сприяє успішному входженню української молоді в сучасне суспільне життя, щоб висувати вимоги особистості мати такі характеристики, як мобільність, адаптивність, спроможність навчатися упродовж життя, толерантність, критичне мислення та опанування інформаційно комунікаційними технологіями.

Сьогодні важливо, щоб школа не просто допомагала формуванню здатності особистості до вирішення життєвих проблем, необхідно зв'язати дитину з життям, показати їй простір життєвих завдань, щоб кожен школяр набував навичок самостійності. Оволодіння здатністю до життєтворчості, життєвого проектування допоможе вибрати ті завдання, які визначатимуть життєву траєкторію особистості. Тому вчителю української мови та літератури важливо створювати належні умови для повноцінного духовного, фізичного, психологічного розвитку кожної дитини. У центрі уваги індивідуальні потреби й нахили дитини, які необхідно розвивати, так як вони є основою виховання життєздатної людини.

У відповідності до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти зміст мовного і літературного компонентів в основній школі спрямований на досягнення належної рівня сформованості учнів вміння користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, читати та усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури і системного читання, розкриття за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей, формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів, виховання в учнів любові, поваги до традицій українського народу, толерантного ставлення до культурних традицій інших народів.

У залежності від завдань та цілей протягом кожного етапу уроку використовую ті інноваційні технології та технологічні прийоми, які найбільш ефективно реалізують навчальний потенціал уроку та сприяють формуванню предметної мовно-літературної компетентності учнів. Найбільш ефективними вважаю ті прийоми роботи, які не тільки активізують розумову і пошукову діяльність учнів, а й сприяють практичному застосуванню набутих знань у реаліях сучасного життя і становлять основу формування особистого життєвого досвіду учнів та ключових рис інноваційної особистості.

Технологічний аспект створення інноваційного освітнього середовища на уроках української мови і літератури для формування предметної компетентності учня, домінантою якого вважаю проєктну технологію навчання, яку використовую як матрицю для інтеграції таких інноваційних технологій: технології розвитку критичного мислення, технологію розвивального навчання, технологію випереджаючого навчання, технологію навчання як дослідження, інтерактивні технології. Використання саме цих інновацій має не тільки спільні методологічні та технологічні точки дотику,

Методологічну основу та проєктування цілей діяльності, а й ряд переваг: гнучкість у застосуванні, багатоваріантність прийомів, взаємодоповнюваність.

Таким чином, створена нами модель інноваційного простору розглядає застосування певного виду інновацій як портал, через який реалізуються активні види розумової діяльності: спостереження, аналіз, складання алгоритмів (логічних ланцюжків), самостійний пошук інформації, графічні організатори, різні види творчих робіт.

Отже, проблема формування предметної компетентності учнів в умовах сучасної школи є актуальною і продиктована самим життям. Даний напрям є одним з пріоритетних напрямів реалізації Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти. Всебічний розвиток індивідуальності дитини, формування ціннісних орієнтирів, формування життєво і соціально компетентної особистості сприяли впровадженню у процес вивчення української мови і літератури інтегрованої моделі інноваційних технологій, що сприяє створенню інноваційного освітнього простору і формуванню інноваційного креативного стилю діяльності вчителя, вдосконаленню методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Таким чином, використання інтегрованої моделі інноваційних технологій при викладанні української мови і літератури дозволяє ефективно і цілеспрямовано формувати і розвивати предметну мовно-літературну компетентність учнів у сукупності всіх складових: особистісної, діяльнісної, когнітивної, мовленнєвої, загальнокультурної, лінгвістичної, читацької, літературознавчої, ціннісно-світоглядної, соціокультурної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / О. Є. Антонова, Л. П. Маслак // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: [моногр.] / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. С. 81-109.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід до презентації освітніх результатів. Школа першого ступеня / М. Бібік // Теорія і практика: зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2004. Вип. 10. С. 18--26.
3. Зязюн І. А. Учитель ХХІ століття: чарівник, добротворець, любомудр, працелюб / І. А. Зязюн / Міжнародна виставка «Сучасні навчальні заклади --2011». К., 2011. С. 18--19.
4. Єрмаков І.Г. Компетентнісний потенціал проектної діяльності.-Школа.- №5.-2006.-ст.5-11
5. Єрмаков І.Г. Феномен компетентнісного спрямування освіти.-Школа.-2006.-№12.-ст.5-20.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/ під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. :“К.І.С.”,2004.–112 с.
7. Лісова С. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті: зарубіжний досвід / С. В. Лісова // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: [моногр.]/за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: вид-во ЖДУ імені Франка, 2011. С. 34--53.
8. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. К.: К.І.С., 2003. 296 с.
9. Пентилюк М.І., Горошкіна О.М., Нікітіна А.В. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови//Українська мова і література в школі. – 2006. – №1. – С. 15-20.
10. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті/М. І. Пентилюк//Українська мова і література в школі. – 2010. – №2. – С. 2-5.
11. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти /О. Пометун// Рідна школа.–2005.–№1.– С. 64- 69
12. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн.-Х.: Вид. група «Основа»,

2007.-56с.

13. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. - Х.: Видав, гр. «Основа», 2003. - 78 с

14. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. -К.:А.С.К.,2004.-192с.